

38986

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Trakya Tüketim Kooperatiflerinin
Ekonomik Yapısı ve Sorunları

38986

Ahmet ÇINAR

Tekirdağ Meslek Yüksek Okulu
İktisadi ve İdari Programlar
Bölümü Öğretim Görevlisi

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

Yönetici: Prof. Dr. İsmail Hakkı İNAN

Tekirdağ
-1989-

Prof. Dr. Cengiz KURTONUR
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

İnsanların ortak özelliklerinden biri de tüketici olmalarıdır. Ekonomik faaliyetlerin amacı ise, tüketicilerin ihtiyaçları olan mal ve hizmetleri üretmek ve bu ihtiyaçları uygun ve dengeli bir şekilde karşılamaktır.

Tüketim kooperatifleri, ortaklarının sosyo ekonomik gereksinmelerini en ideal şekilde karşılayabilecek ve onların hayat seviyelerini yükseltebilecek en önemli kuruluşlardan birisidir.

Kooperatifler, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi gelişme sürecinde olan ülkelerde de birer kalkınma aracı olarak kullanılmalıdır.

Bu çalışmada, Trakya Bölgesindeki tüketim kooperatiflerinin ekonomik yapılarını, ortaklarla ilişkilerini ve sorunlarını incelemiş bulunmaktayım.

Çalışmalarında bana direktifleri ile yol gösteren, araştırmalarında rehberim olan çok değerli hocam Sayın Prof. Dr. İsmail Hakkı İNAN'a, sıcak ilgilerini esirgemeyen ve çalışmalarında her zaman destek olan Sayın Dekanım Prof. Dr. Cemil CANGİR'e ve Sayın Müdürüm Prof. Dr. Poyraz ÜLGER'e şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim.

Araştırma ve gezilerimin gerçekleşmesinde yardımcı olan mesai arkadaşım Öğretim Görevlisi Sayın Recai BİLGİ'ye, sağladıkları bilgi, belge ve kayıtlardan dolayı tüm tüketim kooperatifleri Yönetici ve Ortaklarına teşekkürlerimi sunuyorum.

Manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen Aileme sonsuz sevgilerimle.

Ahmet ÇINAR

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
1- GİRİŞ	1
2- KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMA	3
3- VERİ TOPLAMA VE ANALİZ YÖNTEMLERİ	8
4- TÜKETİM KOOPERATİFÇİLİĞİNİN TANIMI VE İLKELERİ	
4.1. Tanım	10
4.2. Kooperatifçilik İlkeleri	11
4.2.1. Serbest Giriş-Çıkış İlkesi	12
4.2.2. Demokratik Yönetim İlkesi	12
4.2.3. Sermayeye Sınırlı Faiz Verilmesi İlkesi	12
4.2.4. Risturn Verilmesi İlkesi	12
4.2.5. Kooperatifçilik Eğitiminin Geliştirilmesi İlkesi	13
4.2.6. Kooperatiflerarası İşbirliği İlkesi	13
5- TÜKETİM KOOPERATİFÇİLİĞİ HAREKETİNİN GELİŞİMİ	
5.1. Dünyada	14
5.2. Türkiye'de	17
6- TRAKYA'DA TÜKETİM KOOPERATİFÇİLİĞİ	
6.1. Genel Bilgiler	20
6.2. Yönetim Yapısı ve Ortaklarla İlişkiler.	22
6.3. Faaliyetler	26
6.4. Finansman Durumu	27
6.5. Kooperatif İşletmenin Faaliyet Yeri ...	30
6.6. Tüketim Kooperatiflerine Karşı Hareketler	30
7- TEKİRDAĞ ÖĞRETMEN VE MEMURLARI TÜKETİM KOOPERATİFİNİN EKONOMİK ANALİZİ	

7.1. Kooperatifin Kuruluşu ve Gelişme Süreci	31
7.2. Ortakların Sayısı, Yaş Durumu, Ortaklık Süresi, Eğitim ve Gelir Düzeyleri	32
7.3. Ortakların Kooperatif Faaliyetleri Hakkındaki Görüşleri	35
7.4. Kooperatifin Ortakların İhtiyaçlarının Karşılama Durumu	38
7.4.1. Temel Gıda Maddeleri Satışı	38
7.4.2. Muhtelif Gıda Maddeleri Satışları	38
7.4.3. Temizlik Maddeleri Satışları	39
7.4.4. İtiryat Maddeleri Satışları	39
7.4.5. Züccaciye ve Ev Eşyaları Satışları	...	40
7.4.6. Tuhafiye ve Giyim Eşyalarının Satışları	41
7.5. Ortakların Ortaklık Süreleri, Gelir ve Eğitim Düzeyleri ile Kooperatife Karşı Davranışları Arasındaki İlişkiler	
7.5.1. Ortakların Eğitim Düzeyleri ile Ortaklık Süresi Arasındaki İlişkiler		42
7.5.2. Ortakların Eğitim Düzeyi ile Kooperatifçilik Bilgisi Arasındaki İlişki	42
7.5.3. Genel Kurula Katılma Durumu ile Gelir Düzeyi Arasındaki İlişki	43
7.5.4. Ürün Fiyatlarına İlişkin Düşünceler ile Gelir Düzeyi Arasındaki İlişki	.	44
7.5.5. Kooperatif Amaçları ile Ortakların Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki	...	45
7.5.6. Kooperatif Amaçları ile Gelir Düzeyi Arasındaki İlişki	46

7.6. Yönetim Organları	47
7.6.1. Genel Kurul	47
7.6.2. Yönetim Kurulu	50
7.6.3. Denetleme Kurulu	51
7.7. Finansman Durumu, Satışlar ve Mali Analizler	
7.7.1. Finansman Durumu	51
7.7.2. Satışlarla İlgili Faaliyetler	53
7.7.3. Mali Analizler	56
8- TRAKYA TÜKETİM KOOPERATİFLERİNİN KOOPERATİF İLKELERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ	59
9- SORUNLAR	
9.1. Yönetim İle İlgili Sorunlar.....	60
9.2. Mevzuat İle İlgili Sorunlar.....	61
9.3. Finansman İle İlgili Sorunlar	61
9.4. Kooperatifçilik Eğitim İle İlgili Sorunlar ...	62
9.5. Organizasyon ve Üst Kuruluş Yetersizliği İle İlgili Sorunlar	63
10- SONUÇ VE ÖNERİLER	64
ÖZET	69
SUMMARY	71
KAYNAKLAR	73
EK ANKET FORMU	

TABLolar

- Tablo 1. Trakya Bölgesinde Faaliyette Bulunan Tüketim Kooperatiflerinin Dağılımı
- Tablo 2. Tüketim Kooperatiflerinin Kayıtlı ve Aktif Ortak Sayıları ve Genel Kurula Katılma Durumu
- Tablo 3. Tüketim Kooperatiflerinin Öz Sermaye Miktarları
- Tablo 4. Ortak Sayıları ve Yıllar Göre Ortak Sayısı Artış Oranları
- Tablo 5. Tekirdağ Öğretmen ve Memurları Tüketim Kooperatifi Ortaklarının Yaş Durumu
- Tablo 6. Tekirdağ Öğretmen ve Memurları Tüketim Kooperatifi Ortaklarının Ortaklı Süreleri
- Tablo 7. Tekirdağ Öğretmen ve Memurları Tüketim Kooperatifi Ortaklarının Eğitim Düzeyi
- Tablo 8. Tekirdağ Öğretmen ve Memurları Tüketim Kooperatifi Ortaklarının Gelir Düzeyi
- Tablo 9. Ortakların Kooperatife Ortak Olma Nedenleri
- Tablo 10. Ortakların, Kooperatifte Satılmasını İstedikleri Ürünler İle İlgili Görüşleri
- Tablo 11. Ortakların Kooperatifte Her Malı Bulma Durumu
- Tablo 12. Ortakların Kooperatifte Satılan Malların Fiyatlarıyla İlgili Görüşleri
- Tablo 13. Temel Gıda İhtiyaçlarının Karşılama Durumu
- Tablo 14. Muhtelif Gıda Maddelerinde İhtiyacın Karşılama Durumu
- Tablo 15. Temizlik Maddelerinde İhtiyaçların Karşılama Durumu
- Tablo 16. İriyat Maddelerinde İhtiyacın Karşılama Durumu
- Tablo 17. Züccaciye ve Ev Eşyaları Satışlarında İhtiyacın Karşılama Durumu
- Tablo 18. Tuhafiye ve Giyim Eşyalarında İhtiyacın Karşılama Durumu

- Tablo 19. Ortakların Eğitim Düzeyi ile Ortaklık Süresi Arasındaki İlişkiler
- Tablo 20. Ortakların Eğitim Düzeyi ile Kooperatifçilik Arasındaki İlişki
- Tablo 21. Genel Kurula Katılma Durumu İle Gelir Düzeyi Arasındaki İlişki
- Tablo 22. Ürün Fiyatlarına İlişkin Düşünceler ile Gelir Düzeyi Arasındaki İlişki
- Tablo 23. Kooperatif Amaçları İle Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki
- Tablo 24. Kooperatif Amaçları İle Gelir Düzeyi Arasındaki İlişki
- Tablo 25. Ortakların Genel Kurula Katılma Durumu
- Tablo 26. Tekirdağ Öğretmen ve Memurları Tüketim Kooperatifi Ortaklarının 1980-1987 Dönemleri arasında Genel Kurul Toplantılarına Katılma Durumu
- Tablo 27. Ortakların Genel Kurula Katılma Nedenleri
- Tablo 28. Ortakların Genel Kurul Toplantılarına Katılmama Nedenleri
- Tablo 29. Ortakların Yönetim Kurulunun Çalışmaları ile İlgili Görüşleri
- Tablo 30. Tekirdağ Öğretmen ve Memurları Tüketim Kooperatifi 1980-1988 yılları arasında Toplam ve Kredili Satış Oranları
- Tablo 31. Tekirdağ Öğretmen ve Memurları Tüketim Kooperatifi'nin 1980-1988 yılları arasındada Gelir-Gider Farkının Ortaklara Dağıtılan ve Sermayeye Eklenen Bölümleri
- Tablo 32. Tekirdağ Öğretmen ve Memurları Tüketim Kooperatifinin 1980-1988 yıllarına göre Öz Sermaye Karlılık Oranları

1- GİRİŞ

Dünya Teknolojisinin gelişmesi sanayileşme ve kentleşme hareketini hızlandırmıştır. Bu gelişme tüketim olayına daha önemli ve değişik boyutlar kazandırmıştır. Bilinen tüm ekonomik sistemlerin amacı sosyo-ekonomik refahın gerçekleşmesini sağlamaktır. Bu refahın, dünyanın her ülkesinde aynı oranlarda sağlanmadığı da bilinen bir gerçektir.

Kooperatif, benzer sorunlar içersinde bulunan çok sayıda kişiyi bir araya getirerek onların bu sorunlarını çözen sosyo ekonomik kuruluşların en önemlilerinden biridir.

Kooperatif faaliyetlerinin ortaklara faydası salt ekonomik değildir. Kooperatifler kollektif hareketlerden doğan demokratik yaşama dayalı daha iyi bir sosyal ortam da yaratabilirler¹.

Tüketim kooperatifçiliği hareketi 19. yüzyıldan bu yana hemen hemen tüm ülkelerde uygulama alanı bulmuş olmasına karşılık, özellikle Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve İskandinav ülkelerinde başarıya ulaşmış, tüketicinin korunması ve onların hayat seviyelerinin yükselmesinde oldukça etkili birer kuruluş olarak ortaya çıkmıştır.

Dünyadaki bu gelişmelere karşılık ülkemizde tüketim kooperatifçiliğinin ulaştığı nokta pek tatmin edici değildir. Hızlı ve plansız kentleşme sonucu halkın ihtiyaçları değişmiş ve çeşitlenmiştir. Bu durum, tüketim kooperatiflerinin gelişmesi için gerekli ortamı hazırlamasına rağmen tüketim kooperatifleri istenen etkinliği gösterememişlerdir.

(1) İ. Hakkı İnan, "The Role of Farmer Cooperatives in Agricultural Development", A Stud Based on Norwegian Agricultural Cooperative System, The Agricultural University of Norway, 1982-1983, S. 1.

Elbetteki ülkemizde tüketim kooperatiflerinin istenilen düzeyde gelişmemesine makro ve mikro boyutlarda çok değişik faktörlerin etken olduğu bir gerçektir. Oysa tüketim kooperatifçiliği modeli gelişme sürecinde olan ülkemiz için, özellikle sabit ve dar gelirli tüketicilerin sorunlarının çözümünde ve verimsiz çalışan dağıtım sistemlerinin iyileştirilmesinde, önemli bir sosyo-ekonomik kalkınma aracı olarak kullanılabilir.

Az gelişmiş ülkelerde kaynakların hem sınırlı, hem de mevcut kaynakların optimum dağılmaktan uzak oluşu, ihtiyaçların karşılanmasını büyük ölçüde güçleştirmektedir. Üstelik bu ülkelerdeki hızlı nüfus artışı ihtiyaçları aynı hızda artırmaktadır. Bu olumsuz gelişmeyi, karşılıklı yardım ve işbirliği temeline dayalı ve amacı ortaklarının sosyo-ekonomik çıkarlarını korumak olan kooperatifler sayesinde durdurmak ve ortadan kaldırmak mümkün olabilir.

Ülkemiz ekonomisi ve özellikle tüketicinin korunması bakımından çok önemli olan tüketim kooperatiflerinin Trakya Bölgesi'ndeki (İstanbul İli hariç) dağılımını, çalışmalarını yerinde görmek; incelemek ve sorunları tespit ederek çözüm önerileri yaratmak araştırmanın başlıca amacıdır.

2- KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Tüketim kooperatifçiliği konusunda, gelişmiş ülkelerde çok sayıda çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Tüketim kooperatifçiliği konusunda dünyada yayınlanmış başlıca eserler aşağıda gösterilmiştir.

Chakravarti, 1972'de yayınladığı bir makalesinde Hindistan'daki dağıtım ve fiyat kontrolünde tüketim kooperatiflerinin rolünü incelemiştir.¹

Don Lefever tarafından 1972'de düşük gelirli bölgelerdeki tüketim kooperatifleri yöneticileri için hazırlanan "Kooperatif Mağazaları ve Satın Alma Klüpleri" adlı eserde tüketim kooperatiflerinin organizasyon ve yönetim yapısı, ortakların görev ve sorumlulukları, yönetim kurulunun görev ve yetkileri, personel durumu, işletme kayıtları, kooperatif işletme faaliyetleri, reklâm ve halkla ilişkiler gibi pek çok konuda önemli bilgiler verilmiştir.²

Luis, 1974 yılında yaptığı bir yayında gelişmekte olan ülkelerdeki tüketim kooperatiflerinin durumunu, sorunlarını incelemiş ve sorunlara çözüm önerileri getirmiştir.³

-
- (1) Chakravarti, S., "Role of Consumer Cooperatives in Distribution and Price Control", Indian Coop Rev, India 1972, 9, pp. 449-455.
 - (2) Don Lefever, "Co-op Stores and Buying Clubs", Operations Manual, Office of economic Opportunity, Washington, D.C., S. 1-67.
 - (3) Luis, R., "Situation and Problems of Consumer Cooperatives in Developing Countries", Cooperative Information, Geneva: ILO, 1974, 1, pp. 5-28.

Champeaux, 1975 yılında yayınladığı "Fas'da Tüketim Kooperatifleri" adlı eserinde tüketim kooperatiflerinin çalışmasını etkileyen ekonomik faktörlerin ve kooperatiflerin gelişmesini teşvikde devletin rolünü incelemiştir. Aynı eserde Rabat'daki bir tüketim kooperatifi derinliğine örnek olay şeklinde analiz edilmiştir¹.

Oh, 1975 yılında Seul'deki kentsel gıda pazarlama sistemlerini araştırmıştır².

Bonow, 1975 yılında yayınladığı eserinde İsveç Kooperatifçilik hareketini incelemiş ve bu arada Tanzanya'da tüketim kooperatifçiliğine, İsveç'in kooperatifçilik hareketinin katkıları hakkında bilgi vermiştir³.

Sommerhoff, 1976 yılında yayınladığı eserinde Şili'deki tüketim kooperatiflerinden birini incelemiş, yönetime işçilerin ve tüketicilerin katılımı üzerinde durmuştur⁴.

Maslennikova, 1977 yılında yaptığı bir yayında Afrika ve Asya ülkelerindeki sosyal gelişmede tüketim kooperatiflerinin rolünü analiz etmiştir⁵.

-
- (1) Champeaux, J.P., "The Consumer Cooperatives in Morocco", Paris, 1975, S. 39-50.
 - (2) Oh, S.L., "Urban Food Marketing Systems in Seoul" FAO, Bangkok, 1975, S. 131-154.
 - (3) Mauritz Bonow, "International Co-operation for Self Reliance" Swedish Co-operative Centre, Stockholm, 1975, S. 19-21
 - (4) Sommerhoff, "Sodimac Cooperative (Chile) or Integration or Work and Consumption", Chile, 1976, S. 154-163
 - (5) Maslennikova, V., "(Consumer) cooperative Organizations in African and Asian Countries in the Campaign for Social Progress. Sov Torg, 1977, S. 40-44

Palani, 1984 yılında yayınladığı bir araştırma raporunda "Hindistan'ın ekonomik kalkınmasında Tüketim Kooperatiflerinin Rolü" sonusunu işlemiş ve tüketicilerin kooperatifler kanalıyla korunmasının önemine değinmiştir¹.

Digby, Cooperatives adlı eserinde kooperatifler hakkında temel bilgiler vermiş ve bu arada tüketim kooperatiflerini incelemiştir².

İsveç Tüketim Kooperatifleri Merkez Birliğince yayınlanan bir eserde İsveç tüketim kooperatifçiliği hareketi, İsveç tüketim kooperatifleri ve uluslararası ilişkiler üzerinde durulmuştur³.

-
- (1) Palani, N., Twenty Point Economic Programme-Role of Consumer Co-ops, Tamil, 1984, S. 23-27
 - (2) Margaret Digby, Co-operatives, The Overseas Development Institute, A Development Pamphlet, London, S. 15-16 (Tarihsiz)
 - (3) KF/KONSUM, Brief information about the Swedish Consumer Cooperative Movement, International Department, Stockholm, Sweden 1975, S. 1-28

Tüketim kooperatifçiliği konusunda gelişmiş ülkelerde çeşitli araştırmalar yapılmış olmasına karşılık Türkiye'de bu konuda yapılmış araştırma sayısı oldukça sınırlıdır. Tüketim kooperatifçiliği konusunda Türkiye'de yayınlanmış başlıca eserler aşağıda gösterilmiştir.

Uzel Celal-Uzel Haluk, çeviri eserinde Ekonomik ve Toplumsal sorunlar için kooperatifçi çözüm yollarını, kooperatifleşme için aşılacak engeller konularını incelemişlerdir¹.

Oksay, Büyük Mağazacılık ve Tüketim Kooperatifçiliği adlı eserinde tüketici ve ihtiyaçlarının karşılanması konusunu işlemiş, büyük mağazacılığın ne olduğunu ekonomik açıdan değerlendirerek, tüketim kooperatifçiliğini büyük mağaza ile karşılaştırmıştır. Ayrıca Batı Almanya'da, İngiltere'de ve İsveç'te büyük mağaza tüketim kooperatifi karşılaştırmalarını yaparak bu ilişkinin Türkiye'deki uygulama şartlarını araştırmıştır².

Erkilet, Kooperatiflerin Vergilendirilmesi ve Vergi Sorunları adlı eserinde, tüketim kooperatiflerini ilkeleri, vergilendirilmesi, risturn kavramı, dağıtımı, vergi muafiyetleri, gelir gider farkının dağıtımı, ortak dışı alış-verişlerin vergilendirilmesi, kooperatiflerin çeşitli faaliyetlerinin vergi kanunları karşısındaki durumu ile ilgili konuları işlemiştir³.

-
- (1) Celal Uzel, Haluk Uzel, "Azgelişmiş Ülkelerin Ekonomik ve Toplumsal Kalkınmalarında Kooperatiflerin Rolü", Uluslararası Çalışma Örgütü, Türk Kooperatifçilik Kurumu, 1977, S. 32-52
 - (2) Kazım Oksay, Büyük Mağazacılık ve Tüketim Kooperatifçiliği, Türk Kooperatifçilik Kurumu, Yayın No: 4, Ankara, 1979 S. 22-45
 - (3) Şaban Erkilet, Kooperatiflerin Vergilendirilmesi ve Vergi Sorunları, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları, No: 47 Ankara, 1982

Uzunlu, Türkiye'de Tüketim Kooperatifçiliği adlı eserde kooperatifçiliğin dünyada ve Türkiye'de gelişimini incelemiş, Türkiye genelinde 23 ilde tüketim kooperatiflerinin, kuruluş, ortaklarla ilişkileri, finansman durumları ve konularda araştırma yapmış ve çeşitli çözüm önerileri sunmuştur¹.

Türk Kooperatifçilik Kurumu tarafından düzenlenen "Bir Lokma Bir Hırka" konulu tüketim kooperatifleri seminerinde, Kaya Özdemir'in "Sendikalar ve Tüketim Kooperatifleri", Dr. Josef Heinzelmann'ın "Federal Almanya'da Tüketim Kooperatifleri ve Eğitimi", Oktay Çaloğlu'nun "Türkiye'de Tüketim Kooperatiflerinin Denetim ve Problemleri", Doç. Dr. Eyüp İsbir'in "Türkiye'de Tüketim Kooperatiflerinin Dünü ve Bugünü", Sinan Vargı'nın "Tüketim Kooperatiflerinin Sorunları", Dr. Mustafa Doyuk'un "Tüketicinin Korunması Açısından Tüketim Kooperatiflerinin Önemi" tebliğleri sunulmuştur².

Kavas ve Odabaşı, "Türkiye'de Tüketim Kooperatiflerinin Bugünkü Durumu Alınması Gereken Tedbirlerin Araştırılması" adlı eserlerinde; tüketim kooperatifçiliği hakkında genel bilgiler, kooperatifçilik hareketinin gelişimi, Türkiye genelinde tüketim kooperatifleri ile yapılan bazı anket çalışmaları sonuçları ve değerlendirmeleri yer almaktadır³.

-
- (1) Vedat Uzunlu, "Türkiye'de Tüketim Kooperatifçiliği", T.C. Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı, Ankara, 1985, S. 52-61
 - (2) "Bir Lokma Bir Hırka", Tüketim Kooperatifleri Semineri, Tebliğler, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları, No: 66, Ankara, 1987
 - (3) Alican Kavas, Yavuz Odabaşı, "Türkiye'de Tüketim Kooperatiflerinin Bugünkü Durumu, Alınması Gereken Tedbirlerin Araştırılması, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları No: 70, Ankara, 1988, S. 1-40.

3- VERİ TOPLAMA VE ANALİZ YÖNTEMLERİ

Tüketicinin korunmasında, onların sosyo-ekonomik refahlarının yükseltilmesinde tüketim kooperatiflerinin etkinliği tartışılmaz. Özellikle çalışan nüfusun büyük kısmını sabit ve dar gelirli bireylerin oluşturduğu ülkemiz için tüketim kooperatifleri son derece önemlidir.

Araştırma konusu Trakya Bölgesindeki tüketim kooperatiflerinin ekonomik durumları ve sorunlarıdır. Bugüne kadar bölgede tüketim kooperatifleri incelenmemiş, gelişmeleri ve sorunları bakımından araştırılmamıştır. Araştırmada İstanbul İlindeki tüketim kooperatifleri inceleme dışı bırakılmıştır.

Konu ile ilgili daha önceki yıllarda yapılmış olan araştırmalardan, yayınlanmış olan kitaplardan ve tüketim kooperatiflerinin belge, kayıt ve defterlerinden yararlanılmıştır.

Trakya'da faaliyette bulunan tüm tüketim kooperatiflerine tek tek gidilmiş, ortakları ve yöneticileri ile görüşülerek kooperatiflerinin faaliyetleri, ekonomik durumları, ortaklarla ilişkileri ve sorunları belirlenmiş, karşılıklı bilgi alış verişi yapılarak araştırmanın yararlı olmasına çalışılmıştır. Araştırmada kooperatiflerin ekonomik durumları, ortak sayısı ve faaliyetleri muhasebe kayıtları incelenerek ortaya çıkarılmıştır.

Bölgenin en gelişmiş tüketim kooperatifi olarak belirlenen Tekirdağ Öğretmen ve Memurları Tüketim Kooperatifi ayrı olarak ve derinliğine analiz edilmiştir. Bu tüketim Kooperatifinin gelişmesi sırasında sorunları nasıl çözümlendiği araştırılmış ve elde edilen bilgiler diğer kooperatiflere aktarılmaya çalışılmıştır. Bu tüketim kooperatifi incelenirken 104 ortakla anket yapılmış, yöneticilerle görüşülmüş ve çeşitli bilgiler elde edilmiştir.

Kooperatif ortaklarının eğitim durumu, gelir düzeyleri, kooperatifçilik hakkında genel bilgileri, kooperatif çalışmalarındaki düşünceleri analiz edilmiş, faktörlerin birbirleri ile olan ilişkileri, faktörlerin birbirinden bağımsız olduğu hipotezi kurularak khi-kare testi ile incelenmiş ve %95 güven sınırlarında bu hipotezler test edilmiştir.

4- TÜKETİM KOOPERATİFÇİLİĞİNİN TANIMI VE İLKELERİ

4.1. Tanım

Kooperatifleri hukuk ve sosyo-ekonomik bakımlardan tanımlamak mümkündür. 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu kooperatifi ayrı ayrı tanımlamışlardır.

1163 Sayılı Kooperatifler Kanununun 1. maddesinde kooperatif şöyle tanımlanmaktadır.

Kooperatif, "Ortakların belirli ekonomik yararlarını ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını karşılıklı yardım ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli teşekküllerdir".

Bu tanıma göre kooperatifler; ortaklarının değişik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla değişik isimler altında kurulur ve faaliyet gösterirler. (Tarım Kredi, Tarım Satış, Konut, Tüketim Kooperatifleri gibi).

Sanayileşme ve kentleşme sonucu ortaya çıkan ve gelişen tüketim kooperatifleri şu şekilde tanımlanmaktadır¹.

Tüketim Kooperatifleri, iyi kalitede ve uygun fiyatla çeşitli tüketim maddeleri sağlayarak ortaklarının alım gücünü artırmak suretiyle gerçek gelirlerini ve hayat seviyelerini yükseltmek için kurulan perakendeci kuruluşlardır.

Kooperatifler fertlerin sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulurlar. Kooperatifleri diğer ticari işletmelerden ayıran önemli bir özelliğinin ekonomik amacı yanında sosyal amaçlarının da olmasıdır.

(1) Rasih Demirci, "Tüketim Kooperatifi Üzerine Düşünceler",
Karıncı, Sayı, 571, Temmuz 1984, S. 5.

Ekonomik ve sosyal bir nitelik gösteren tüketim kooperatiflerinin görevleri ya da yararları şöyle sıralanabilir:¹

1- Ortaklarının tüketim malları ihtiyaçlarını kaliteli ve uygun fiyatla karşılamak,

2- Dağıtımda etkin rol oynayarak elde edilen ekonomik kazancın ortaklara yansıtılması, onların satınalma gücünün daha iyi değerlendirilmesi ve böylece hayat seviyelerinin yükseltilmesini sağlamak,

3- Yukarıda belirtilen gayeleri gerçekleştirmek için "perakendeci kuruluş" olarak faaliyet göstermek.

Günümüzde iyi organize olmuş tüketim kooperatiflerinin yukarıda sayılan fonksiyonlarından başka dördüncü bir fonksiyon olarak; aktif fiyat politikası ile piyasayı düzenlemeleri konusu ortaya çıkmaktadır. Güçlü bir tüketim kooperatifi bulunduğu yerleşim bölgesinin ekonomik piyasasında, fiyatların dengeli ve istikrarlı bir biçimde oluşmasında önemli rol oynayabilmektedir. Tüketicinin korunması açısından önemli bir görevi böylece yerine getirmektedir.

21 Aralık 1844 yılında İngiltere'nin Rochdale Kasabasında 28 dokuma işçisi tarafından kurulan kooperatif dünyadaki ilk tüketim kooperatiftir.

4.2. Kooperatifçilik İlkeleri

Rochdale öncülerinin belirlediği ilkeler, Uluslararası Kooperatifler Birliği'nin (ICA) 1966 yılında Viyana'daki kongresinde bazı değişikliklere uğramışsa da, ilkelerin özünde önemli bir değişiklik olmamıştır².

(1) Alican Kavas, Yavuz Odabaşı, "Türkiye'de Tüketim Kooperatiflerinin Bugünkü Durumu", Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayını, No: 77, Ankara, S. 3.

(2) Kooperatifçilik Temel Bilgileri, Türk-İş Yayınları, No: 164
Ankara, 1985.

Bu İlkeler aşağıda sıralanmıştır:

4.2.1. Serbest Giriş-Çıkış İlkesi (Açık Üyelik)

Kooperatife giriş, kooperatif hizmetlerinden yararlanacak ve kooperatif ortaklığının sorumluluklarını kabul eden herkese serbesttir. Kooperatife girişte sosyal, siyasi veya dini bir ayırım yapılamaz. Bu ilke kooperatife her isteyenin girebileceği anlamı taşımamaktadır. Sadece Kooperatif anasözleşmesinde saptanmış şartları taşıyanların girebileceği ifade edilmektedir. Bu ilke aynı zamanda kooperatiften serbestçe çıkabilmeyi de ifade etmektedir.

4.2.2. Demokratik Yönetim İlkesi

Kooperatif ortağı olan her ortağın bir oy hakkı vardır ve bu durum ortakların yönetim ve denetim kurullarına seçme ve seçilme haklarını ifade eder. Bu ilke kooperatifçiliğin temel ilkelerinden biridir. Ortaklar kooperatif yöneticilerini denetleyebilir ve gerekirse onları değiştirebilirler. Kooperatifi yönetenler faaliyetlerinden dolayı ortaklara karşı sorumludurlar.

Demokratik yönetim ilkesi, kooperatifleri sermaye şirketlerinden ayıran en önemli özelliklerden biridir.

4.2.3. Sermayeye Sınırlı Faiz Verilmesi İlkesi

Bu ilke, ortağın sermaye paylarına verilecek faizin sınırlı tutulması anlamındadır. 1163 Sayılı Kooperatifler Kanununa göre en fazla %7 faiz ödenebilmektedir. İlkeye göre ortak sermayesine mutlaka faiz verilmesi gerektiği anlaşılmamalıdır. Şayet faiz verilecekse bu faiz oranının sınırlı olması gerekir.

4.2.4. Risturn Verilmesi İlkesi

Bu ilke, kooperatiflerin ekonomik faaliyetlerinden hesap dönemi sonunda elde edilen gelir-gider farkı ile ilgilidir.

Gelir gider farkından gerekli kanuni fonlar ayrıldıktan sonra kalan kısım ortaklara dağıtılır. Bu ilkeye göre risturn olarak tanımlanan kooperatif kârından dağıtılacak kısım ortakların sermayelerine göre değil, belli bir dönem itibariyle kooperatifle yapmış oldukları alışverişleri oranında dağıtılır.

4.2.5. Kooperatifçilik Eğitiminin Geliştirilmesi İlkesi

Kooperatifçiliğin geliştirilmesini sağlamak amacıyla, ortakların, yöneticilerin, kooperatif çalışanlarının ve bütün halkın eğitimini sağlamak bu ilkenin temel amacıdır. Kooperatifçilik eğitimi, kooperatiflerin demokratik ve ekonomik yönleriyle ülke kalkınma ve gelişmesindeki fonksiyonunu anlatabilmelidir. Kooperatife ortak olmayanlara yönelik yapılacak bir kooperatifçilik eğitiminin amacı, bu kişilerin ilerde bir kooperatif ortağı olmasını sağlamaya yönelik olmalıdır.

4.2.6. Kooperatiflerarası İşbirliği İlkesi

Kooperatiflerin ortaklarına ve topluma daha fazla hizmet vermek, daha yararlı olmak için birbirlerine imkanları oranında yardımcı olmak ve aralarında birlik kurarak işbirliği içinde olmalarını ifade etmektedir. Özellikle ekonomik yönden güçsüz kooperatiflerin önce ayakta kalabilmeleri sonra da gelişmeleri bakımından kooperatiflerarası işbirliği şarttır. Bu işbirliğinin örgütlenme şeklinde olması, yani üst birlik oluşturulması gereklidir.

Kooperatifler işbirliği yoluyla dağınık düzensiz ve koordinasyonsuz faaliyetlerini düzenleyecek ve ortaklarına daha iyi hizmetler götürecektir.

5. TÜKETİM KOOPERATİFÇİLİĞİ HAREKETİNİN GELİŞİMİ

5.1. Dünya'da

İlk kez İngiltere'de Rochdale Kasabasında 28 dokuma işçisi tarafından kurulan kooperatif ilk tüketim kooperatifi sayılmaktadır. Bu kooperatifin belirlediği ilkeler bugün de geçerliliğini kabul ettirmiş ve tüm kooperatifçilik hareketin temelini oluşturmuştur. İngiltere'de başlayan bu kooperatifçilik hareketi öncelikle Batı Avrupa, İskandinav Ülkeleri ve Kuzey Amerika Ülkelerinde kendini göstermiş ve çoğunluğu ekonomik başarıya ulaşmıştır.

Avrupa'da sanayileşmenin yaygınlaşması, nüfusun hızla sanayi alanlarına akması sonucu şehirlerde büyük bir ücretli kesim meydana gelmiştir. Bu ücretlilerin temel ihtiyaçlarını sağlamada bir takım sosyo ekonomik sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu sorunların giderilmesi veya en aza indirilmesi bakımından Fransa, Belçika, Federal Almanya, İtalya, Danimarka ve İsveç gibi ülkelerde tüketim kooperatifçiliği konusunda ve tüketiciyi korumak amacıyla kurulmuş bulunan çeşitli ekonomik birimler oluşmuştur.

Dünyanın en eski kooperatif tecrübesine sahip olan İngiltere'de 1869 yılında Tüketim Kooperatifleri Birliği (The Cooperation Union) kurulmuştur. Bu birlik diğer Kuruluşlarla işbirliği yaparak sosyal, ekonomik ve diğer alanlarda çeşitli hizmetler vermektedir.

Tüketim kooperatifçiliğinin geliştiği en önemli ülkelerden biri de İsveç olmuştur. Bu ülkede 1850 yılında Kooperatif Birliği ve Toptancı Kuruluşu kurulmuştur. Bugün bu kuruluşa 150'nin üzerinde mahalli ve bölgesel kooperatif bağlıdır.

Tüketim kooperatifçiliğinin gelişmiş ülkelerdeki seyri incelendiğinde; ilk zamanlarda tüketim kooperatiflerinin sayı olarak hızla arttığı gözlenmiştir. Ayrıca bu dönemde tüketim

Kooperatifleri Birliği, Toptancı Mağaza ve Tüketim Kooperatifleri Merkez Birliklerinin kurulduğu görölmektedir. Daha sonra ölkelerin ekonomilerindeki değişmelere paralel olarak rekabet ortamının doğması tüketim kooperatiflerinin sayısal olarak azalmasına neden olmuştur. Aslında bu sayısal azalma kooperatiflerin birleşmesi sonucu meydana gelmiştir. Küçük ölçekli ve verimli çalışmayan kooperatiflerin birleşerek daha güçlü ekonomik birimler şekline dönüşmesi ile kooperatif sayısındaki azalma, ortak sayısında fazla bir değişmeye yol açmamıştır. Aynı amaçlı tüketim kooperatiflerinin bu birleşme hareketi "yatay bütünleşme" olarak ifade edilmektedir.

Daha sonraki dönemde kooperatif hareketin; geleneksel yapısıyla hızla değişen ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle varlığını koruyamayacağı düşüncesi hakim olmuştur. Bu nedenle tüketim kooperatifleri alternatif büyüme stratejileri arayarak varlıklarını korumaya ve güçlendirmeye çalışmışlardır. Bu dönemde tüketim kooperatifçiliği hareketi yatay ve dikey bütünleşmesini tamamlayarak, makro ekonomide etkin bir faaliyet alanı olmuştur. Örneğin bugün İngiltere'de Toptancı Mağaza Kooperatifleri çeşitli gıda işleme ve konfeksiyon tesislerine sahiptir. Almanya Tüketim Kooperatifleri Toptancı Mağazası, kooperatiflerin üretim ve ticari faaliyetlerini üzerine almış olup, sahip olduğu 33 fabrikada kendisine bağlı kooperatifler için üretim yapmaktadır.

Gelişmiş ölkelerde tüketim kooperatiflerinin başarıya ulaşmasında etkili olan faktörler şöyle sıralanabilir¹.

a- Sanayileşme ve kentleşme, tüketim kooperatifçiliği hareketinin ön şartıdır ve hareketin tabanını işçi kesimi oluşturmaktadır.

(1) Alican Kavas, Yavuz Odabaşı, "Türkiye'de Tüketim Kooperatiflerinin Bugünkü Durumu", Türk Kooperatifçilik Yayını, Nö 77 Ankara 1988, S. 15.

b- Yatay ve dikey bütünleşme ve üst teşkilatlanma gerçekleştirilmiştir.

c- Kooperatif hareketin kendi kendini finanse edebilecek bir yapıya kavuşması sağlanmıştır.

d- Ölçek ekonomisinden yararlanma ve çağdaş yönetim ilkelerinin uygulanması başarılmıştır.

e- Kooperatiflerarası işbirliği sağlanmıştır.

f- Kooperatifler ortaklara ve ortak olmayanlara çağdaş anlamda hizmet verebilecek kapasiteye sahip olmuşlardır.

g- Kooperatifçilik ilkeleri noksansız olarak uygulanmıştır.

h- Kooperatifçilik eğitimi devamlı bir süreç olarak benimsenmiştir.

Gelişme sürecinde olan ülkelerde ise tüketim kooperatifçiliği istenilen seviyede gelişmemiştir. Bu ülkelerde tüketim kooperatifleri sayıca kabarık olmalarına karşılık, sosyal, ekonomik ve kültürel hayattaki etkileri bakımından sili ve kısır kalmışlardır.

Çağdaş tüketim kooperatifçiliği sorunları şu şekilde belirlenmektedir¹:

a- Kooperatif işletmenin büyümesi ve gelişmesi için gerekli olan sermaye kooperatifçilik ruhunu ve anlayışını zedelemeyen nasıl sağlanmalıdır?

b- Kooperatif geliştikçe ve büyüdükçe profesyonel yöneticiye olan ihtiyaç artmaktadır. Kâr gayesi olmayan kooperatif işletmenin yetenekli ve tecrübeli yöneticiye olan ihtiyaçlarını nasıl karşılamalıdır?

c- Kooperatif büyüdükçe ortaklarda "benim kooperatifim" duygusunun yerini "kooperatif" duygusunun alması ile ortaya çıkan ilgisizlik ve duyarsızlık nasıl giderilmelidir?

(1) R.H. Kohls ve J.N. Ohl, Marketing Agricultural Product, MacMillan Publishing Co., 1980, s. 279.

d- Kooperatifin büyüyerek makro açıdan etkin bir güç meydana getirmesi toplumda "kooperatif imaj" 'ın değişmesine ve kooperatifçiliğe karşı olumsuz tutum alınmasına yol açmaktadır. Bu durum karşısında ideal "kooperatif imajı" kooperatifçilik hareketine toplumsal bir taban hazırlamak bakımından nasıl korunmalı ve geliştirilmelidir?

Eğer tüketim kooperatifçiliği ekonomide gelecekte de yararlı ve yapıcı bir rol üstlenmeye devam edecekse, yukarıdaki sorunlara çözüm getirecek şekildeki değişimlere hazırlıklı olmalıdır.

5.2. Türkiye'de

Ülkemizde gerek plansız dönemlerde gerekse planlı dönemlerdeki kalkınma çabaları, beraberinde birçok sosyal ve ekonomik sorunlar getirmiştir. Bu sorunların en önemli nedenlerinden biri de enflasyondur. Yüksek enflasyon nedeniyle ücret artışları fiyat artışlarının çok altında kalmış böylece sabit ve dar gelirli çalışanların geçim durumları kooperatifçilik bakımından çok önem kazanmıştır.

Ülkemizde kooperatifçilik hareketinin ilk defa 1863 yılında Mathat Paşa'nın "Memleket Sandıkları" nı kurmasıyla başladığı bilinmektedir.

İlk tüketim kooperatifi 1913 yılında İstanbul'da Çırçır'da kurulmuştur. Daha sonraları Unkapanı, Kadıköy ve Sultan Ahmet semtlerinde de birer tüketim kooperatifi kurulmuş ve bu kooperatiflerden şube açanlar olmuştur. İstanbul'da kurulan bu tüketim kooperatifleri I. Dünya Savaşı sırasında, İaşe Nezareti tarafından dağıtılan şeker, gazyağı v.b. ihtiyaç maddelerini ortaklarına satmak suretiyle değerli hizmetler götürmüştür. %15'e varan oranda risturn dağıtılması, tüketiciyi bu kooperatiflere çeken ayrı bir sebep olmuştur¹.

(1) Vedat Uzunlu, "Türkiye'de Tüketim Kooperatifçiliği", T.C. Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı, Ankara 1985, S. 14.

1925 yılında "Ankara Memurlar İstihlak Kooperatifi" kurulmuş ve bu kooperatif çeşitli zorluklara rağmen yaşamını bugüne kadar sürdürmüştür.

Ülkemizde tüketim kooperatifleri 1970'li yıllarda sayıca hızlı bir artış göstermiştir. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı kayıtlarına göre; Kasım 1985 tarihinde 4722 olan tüketim kooperatifi sayısının daha sonra 4847'ye yükseldiği belirtilmektedir¹. Ortak sayısı konusunda ise kesin bir rakam vermek mümkün değildir. Çünkü tüketim kooperatiflerinde ortak sayıları sürekli değişebilmektedir.

Bugün 5.000 civarında olduğu tahmin edilen tüketim kooperatifleri ile ilgili bilgiler sağlıklı değildir. Sayıların sağlıklı olmasında Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın düzenli kayıt ve denetim sistemine sahip olmamasının etkisi olduğu ileri sürülmektedir².

Ülkemizde, mevcut kooperatiflerin çoğunun devlet daireleri, bankalar ve özel işyerlerinde "kapalı kapı" tüketim kooperatifleri olması, bu kooperatiflerin sunduğu ekonomik, sosyal ve kültürel hizmetlerin sınırlı ve yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Makro düzeyde ise, bu tür kooperatiflerin varlığı daha geniş tüketici kitlesine hizmet götürülmesini ve piyasada aktif rol oynamasını engeller durumdadır. Oysa, dünyanın hiçbir yerinde "kapalı kapı" sistemi ile faaliyet gösteren tüketim kooperatiflerinin mikro ve makro düzeyde etkili ve başarılı oldukları görülmüş değildir³.

(1) Oktay Çaloğlu, Tüketim Kooperatiflerinde Denetim Sorunları, Bir Lokma Bir Hırka, Tüketim Kooperatifleri Semineri, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları, No: 66, Ankara 1986, S. 25.

(2) H. Polat ve T. Tayanç, Tüketim Kooperatifleri, Ankara, 1973, s.123.

(3) Alican Kavas, Yavuz Odabaşı, "Türkiye'de Tüketim Kooperatiflerinin Bugünkü Durumu", Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayını, No: 77, Ankara 1988, S. 18-19.

Türkiye'de tüketim kooperatifçiliğinin gelişmemesinde etkili olan diğer bir faktör de bu alanda düzenleyici ve geliştirici bir yasanın olmamasıdır. Bilindiği gibi Türkiye'de kooperatifçiliği düzenleyen yasa 1969 yılında yürürlüğe giren 1163 sayılı Kooperatifler Kanunudur.

Tüketim kooperatiflerinin makro düzeyde başarılı olamayımlarının diğer önemli bir nedeni, üst örgütlenmenin tam anlamıyla gerçekleşmemesidir. Ülkemizde, birçok kooperatifin küçük dolayısıyla verimsiz ve tabela kooperatifi niteliğinde olduğunu görmek mümkündür.

Toptancı Mağaza Kooperatifleri Birliği'nin kurulması İngiltere'de 19 yıl, Almanya'da 30 yıl, Fransa'da 6 yıllık bir süreyi almıştır. Ülkemizde ise ilk tüketim kooperatifi birliği ANKARA-TÜKO-BİRLİK adı altında ilk tüketim kooperatifinin kurulmasından tam 62 yıl sonra 1975 yılında kurulmuş ve 7 yıllık bir ömrü olmuştur.¹

Halen ülkemizde faal olan üç Tüketim Kooperatif Birliği vardır. Bunlar YOL-KOOP (Yol-İş) BİRLİĞİ; kuruluş yılı 1980, ortak olan kooperatif sayısı 24, ortak sayısı 20.000, ESKO (Eskişehir); kuruluş yılı 1980, ortak olan kooperatif sayısı 10, KÖRFEZ-TÜKO-BİRLİK (Kocaeli); kuruluş yılı 1983, ortak kooperatif sayısı 12, ortak sayısı 10.000 dir.

Kooperatifleşme hareketinin gerçekleşmesinde; devlet yönetimi üstlenenlerin kooperatifleşme hareketini yaygınlaştırmak için ciddi çaba harcamadıkları, dar ve sabit gelirliilerin kooperatifleşmenin sağlayacağı yararların farkına varamadıkları, ana sebep olarak ileri sürülmektedir².

(1) İşçi Tüketim Kooperatiflerinin Durumu ve Sorunları, Türk-İş Kooperatif Bürosu, Ankara 1986, S. 59-61.

(2) Kaya Özdemir, "Neden Kooperatifleşemiyoruz", Karınca Kooperatif Postası, Ankara, 1986, Sayı 593, S. 11.

6- TRAKYA'DA TÜKETİM KOOPERATİFÇİLİĞİ

6.1. Genel Bilgiler

Trakya'da tüketim kooperatifçiliği hareketi ciddi olarak 1970 yılından sonra başlamıştır. Türkiye'de ilk tüketim kooperatifinin 1913 yılında kurulduğu gözönüne alınırsa birçok bölgede olduğu gibi, Trakya'da da bu hareketin geç başladığı söylenebilir. Ülkemizdeki tüketim kooperatiflerinin genel görüntüsünü bu bölge tüketim kooperatiflerinde de görmek mümkündür. Trakya'daki tüketim kooperatiflerinin büyük bir kısmı küçük ölçekli olup, etkin ve verimli çalışmadan uzaktır.

Trakya genelinde (İstanbul hariç) halen faal durumda bulunan 20 civarında tüketim kooperatifi vardır. Bu tüketim kooperatifleri özsermayeleri, ortak sayıları, gördükleri hizmetler ve ekonomik yapıları gibi kriterler esas alınarak incelendiğinde, ancak birkaçının iyi durumda olduğu görülür, kalan büyük çoğunluğu verimsiz ve birçok sorunu olan kooperatif durumundadır. Bu kooperatifler, değişik ve çok sayıdaki sorunlarına rağmen, kooperatifçiliğe inanan az sayıda da olsa ortaklarının ve yöneticilerinin üstün çalışma ve gayretleriyle faaliyetlerini sürdürebilmektedir.

Trakya Bölgesinde bulunan tüketim kooperatiflerinden Tekirdağ'da bulunan Öğretmen ve Memurlar Tüketim Kooperatifi ile Kırklareli Milli Eğitim Mensupları Yardımlaşma ve Tüketim Kooperatifi en gelişmiş tüketim kooperatifleridir. Özellikle Tekirdağ'da bulunan Öğretmen ve Memurlar Tüketim Kooperatifi, özsermayesi, yıllık cirosu, ortak sayısı ve faaliyetleri bakımından bölgenin en gelişmiş tek tüketim kooperatifidir.

Bölgedeki tüketim kooperatiflerinin dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1: Trakya Bölgesinde Faaliyette Bulunan Tüketim Kooperatiflerinin Dağılımı

Kooperatifin Bulunduğu Yer	Kuruluş Tarihi	Kooperatif Sayısı	Yerleşim Bölgesi Nufusu
Uzunköprü	1973	2	38.000
Hayrabolu	1973	1	16.300
Lüleburgaz	1973	2	43.000
Babaeski	1974	1	19.000
Keşan	1974	1	35.000
Muratlı	1974	1	5.000
Kırklareli	1974	3	40.000
Malkara	1975	2	17.000
Tekirdağ	1976	4	62.000
Pınarhisar	1976	1	11.000
Hoşköy	1978	1	4.000
Saray	1981	1	12.000

Kaynak: Araştırma Sonuçları

Tablo 1'de Tüketim kooperatiflerinin bulunduğu yerleşim alanlarının nüfusları da verilmiştir. Nufusu çok az olan yerlerde tüketim kooperatifinin olması ne kadar sevindirici ise, özellikle nüfusunun büyük kısmını işçilerin oluşturduğu Çerkezköy gibi bir ilçede, nüfusu 80.000'ni geçen Edirne'de tüketim kooperatifinin bulunmaması da düşündürücüdür.

Araştırmada Edirne'de 1973 yılında bir tüketim kooperatifinin kurulduğu, ancak çeşitli nedenlerle 1987 yılında kapandığı belirlenmiştir.

Tablo 1'de bazı yerleşim alanlarında 1'den fazla tüketim kooperatifi olmasına rağmen, sadece bir kuruluş tarihi vardır. Bu tarihler bölgenin en büyük ölçekli tüketim kooperatiflerine aittir.

Bölgede bazı kamu ve özel kuruluşların kendi bünyelerinde ve sadece kendi çalışanlarına hitap eden birtakım satış merkezleri oluşturmaları sanırım tüketim kooperatiflerinin kurulmasını bir yerde engellemektedir.

6.2. Yönetim Yapısı ve Ortaklarla İlişkiler

Tüm tüketim kooperatiflerinde olduğu gibi, yönetim kurulları 5-7 arasında değişen sayıda ortaktan oluşmaktadır. Yönetim kurulları kooperatifçiliğin demokratik yönetim ilkesine uygun olarak oluşturulmaktadır. Bazı tüketim kooperatiflerinde yönetim kurulunun bütünü için her yıl seçim yapıldığı halde, bazı tüketim kooperatiflerinde yönetim kurulunun 1-3 üyesi için her yıl, diğer üyeler için iki yılda bir seçim yapılmaktadır. Bu uygulamanın amacının, yönetime giren her ortağın en az iki yıl çalışmasını sağlamak ve en önemlisi her yıl bütünü için seçim yapılan yönetim kurulu üyelerinin hepsinin birden yönetim kurulu adaylığından çekilmesi gibi bir sorunla karşılaşmamak olduğu belirlenmiştir.

Genel kurullarda yönetim kuruluna en az 2 yada 3 yedek üye seçilmektedir. Trakya Bölgesindeki tüketim kooperatiflerinin genelde ekonomik yönden güçsüz ve bir çok sorununun olması, bu kooperatiflere yönetici ortak bulmayı zorlaştırmaktadır.

Türkiye'deki tüm tüketim kooperatiflerinin ortak sorunu, bilindiği gibi genel kurullara olan ilgisizliktir. Araştırmada genel kurullara katılımın, faal ortakların %10-30 oranında olduğu belirlenmiştir. 100-150 aktif ortağı bulunan bir tüketim kooperatifinin genel kuruluna gelecek ortak sayısı son derece azdır. Bu sayıdaki genel kurul topluluğundan, genel kurul başkanlık divanı, yönetim kuruluna 5 asil, 3 yedek üye seçilecek ve denetim kurulunu da 2 asil, 2 yedek üye seçilecekse, bu seçim elbetteki güçlüklerle yapılabilecektir. Örnekte görüldüğü gibi genel kurula

ilgi duymayan ortak, yönetim ve denetim kurulları üyeliği için hiç ilgi duymamaktadır. İyi durumda olmayan kooperatife yönetici olmak büyük bir özveri işidir.

Yapılan araştırmada Irakya Bölgesindeki birçok kooperatifin faaliyetlerinin verimsiz ve çok sınırlı olması konusunda yönetimle ilgili sorunların başında, yönetici ortakların her yıl değiştirilmesi gibi bir alışkanlığın geldiği ortaya çıkmıştır. Yönetime giren bir ortak zaten 1 yılda henüz işi öğrenmiş olur. Bir yönetim kurulunun kendisine belli bir çalışma programı seçmesi, kooperatifini geliştirecek ve organize edecek yapısal, sosyal ve ekonomik kararlar alması ve uygulaması, en az 2-3 yıllık bir çalışma süresini gerektirmektedir. Yönetim kurulu üyelerini her yıl değiştiren kooperatiflere örnek olarak Saray, Uzunköprü, Keşan ve Hayrabolu tüketim kooperatifleri gösterilebilir. Bunun yanında yönetim kuruluna uzun süre şans tanıyan Tekirdağ Öğretmen ve Memurları Tüketim Kooperatifi bölgenin en gelişmiş, organize olmuş ve verimli çalışabilen tek tüketim kooperatifidir. Kooperatifin bu seviyeye gelmesinde, yönetim kurulunun uzun süreli çalışmasının payı büyüktür.

Tüketim kooperatiflerinin başarısı, Yönetim-Kooperatif-Ortak ilişkilerin uyumlu ve dengeli bir düzeyde kurulmasına ve devam etmesine bağlıdır.

Teorik açıdan ortaklar kooperatif işletme ile yaptıkları alışverişler kadar toplantılara (genel kurul v.b.) katılarak da yönetimi kontrol edebilirler. Ancak bu takdirde kooperatifin gerçek anlamda sahibi olurlar¹.

(1) İ Hakkı İnan "Norwegian Farmers' Attitude Towards Agricultural Cooperative Organizations", The Agricultural University of Norway, Department of Agricultural Economics, Report No: 46, AS-NLH 1983, S. 1.

Yeterli sayıda ortağı bulunmayan, ortaklarının ilgisini canlı tutamayan, onlara piyasaya göre daha ucuz ve kaliteli malları sağlayamayan, gerektiğinde ortak sayısını artıramayan kooperatifler sonuçta başarısız olmaya mahkum olurlar.

Bir kooperatifin toplumsal ve işletme amaçları ne olursa olsun, kooperatif liderleri bu amaçları gerçekleştirmek veya en azından bu amaçlara yaklaşmak için çaba sarfedeceklerdir. Bunu başka bir şekilde ifade etmek gerekirse, kooperatif işletmenin de diğer işletmeler ve şirketler gibi, yönetiminde rasyonel kararlar almaya ihtiyacı vardır. Kooperatifin ekonomik faaliyetlerinde başarılı olabilmesi için bu şarttır. Kooperatiflerin kâr amacı gütmeyen kuruluşlar oluşundan hareket ederek, kooperatiflerde rasyonel işletmecilik prensibinin önemli olmadığını düşünenler vardır. Habuki bu düşünce kooperatifi çok ciddi sorunlarla karşı karşıya bıraktığı gibi, tamamen yanlıştır. Kooperatif sermayeye kâr sağlayan bir teşebbüs değilse de, risturn dağıtmak ve ortaklarına en düşük maliyette hizmet sunmakla, neticede ortaklarının ekonomik çıkarlarına uygun hareket etmiş olur. Bunuyapabilmek için de diğer işletmeler ile yarışmak zorunda olduğundan, rasyonel işletmecilik prensibine uygun kararlar almak mecburiyetindedir¹.

Bölge tüketim kooperatiflerinde yönetim-kooperatif-ortak ilişkisinin iyi düzeyde kurulamayışının sonucu, kooperatiflerin aktif ortak sayısı gittikçe azalmaktadır. Örneğin, Uzunköprü Tüketim Kooperatifinde kayıtlı ortak sayısı 250, aktif ortak sayısı 160, Lüleburgaz Tüketim Kooperatifinde kayıtlı ortak sayısı 435, aktif ortak sayısı 300 dolayında bulunduğu tespit edilmiştir.

Kooperatif ortak ilişkilerinde daha birçok aksamalar gösterilebilir. Özellikle gelişmemiş kooperatifler ortaklarını sadece mal alan müşteri, tüketici; ortak ise kooperatifini kredili mal sağlayan ve dilediği zaman borcunu ödeyebileceği bir ticari kuru-

(1) İ. Hakkı İnan, Kooperatiflerde Rasyonel Karar Verme, Tebliğ, Karınca, Kooperatif Postası, Ankara 1981 Sayı: 529, S. 21.

luş olarak görmektedirler. Bu yanlış görüş ve düşünceler, yönetici kooperatif ortak ilişkilerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Tablo 2: Tüketim Kooperatiflerinin Kayıtlı ve Aktif Ortak Sayıları ve Genel Kurula Katılma Durumu

Kooperatifin Bulunduğu Yer	Kayıtlı Ortak Sayısı	Aktif Ortak Sayısı	Genel Kurula Katılma Oranı (%)
Uzunköprü	250	150-160	10-20
Hayrabolu	350	200-250	10-30
Lüleburgaz	435	250-300	20-30
Babaeski	270	180-200	20-30
Keşan	450	300-350	10-20
Muratlı	125	80-110	30-40
Kırklareli	587	450-500	20-25
Malkara	260	170-200	20-25
Tekirdağ	1500	1200-1300	10-20
Pınarhisar	120	50-60	25-30
Hoşköy	330	200-220	20-30
Saray	110	30-40	15-25

Kaynak: Kooperatiflerin Kayıtlarından Derlenmiştir.

Kooperatif ortak kayıt defterinde kayıtlı olduğu halde aktif olmayan ortak sayıları yaklaşık olarak tespit edilebilmiştir. Tablo 2 incelendiğinde kayıtlı olan ortakların hepsinin, kooperatiflerinden alışveriş yapmadığı anlaşılmaktadır. Aktif olmayan ortakların bir kısmı tayinleri nedeniyle, diğer büyük kısmı da kooperatif fiyatlarını piyasa ile aynı buldukları için aktif olmadıkları yönetici ortak ifadelerinden anlaşılmıştır.

Genel kurul toplantılarına katılanlar kooperatif kayıtlarından çıkarılarak sayısal olarak tespit edilmiş ve tablo 2'de

katılım oranları verilmiştir. Buradan da anlaşılacağı gibi ortakların genel kurullara katılım oranları son derece düşüktür.

6.3. Faaliyetler

Tüketim kooperatiflerinin temel amacı ortaklarına ihtiyaçları olan mal ve hizmetleri kaliteli ve uygun fiyatla sağlamaktır. Bunun sağlanması elbetteki ilk önce yeterli sermayenin olmasına bağlıdır. Yeterli finans kaynaklarına sahip olamayan tüketim kooperatiflerinin faaliyetleride sınırlı düzeyde kalmaktadır. Dolayısıyla tüketim kooperatifleri perakendeci araçlar durumundadırlar. Sadece kâr marjını düşük tutarak ortaklarına hizmet götürmeye çalışmaktadırlar.

Trakya tüketim kooperatiflerinin faaliyetleri, kendi bölge toptancılarından çeşitli malları alıp, bu malları ortaklarına çoğunlukla kredili olarak satmaktan ibarettir. Kredili satış, tüketim kooperatiflerinin ortaklarına sağlayabileceği büyük bir imkandır. Ancak bu uygulama bölge tüketim kooperatifleri için oldukça riskli bir faaliyet olarak gösterilebilir. Çünkü bu kooperatiflerin çoğunluğu sattıkları malları kredili olarak bölge toptancılarından, diğer bakkal işletmelerinin aldıkları fiyatlarla almaktadırlar. Üstelik kredili satışların tahsilatını da zamanında yeterli olarak yapamayan tüketim kooperatifleri zor anlar yaşayabilmektedirler.

Bölgede faaliyetleri bakımından, Tekirdağ Öğretmen ve Memurları Tüketim Kooperatifi ve Kırklareli Milli Eğitim Mensupları Tüketim Kooperatifi amaçlarına ulaşmışlardır. Diğer kooperatifler küçük bir bakkal işletmesi görünümündedirler. Tüketim kooperatifleri amaçları doğrultusunda faaliyetlerini yönlendirmelidirler. Kooperatif faaliyetleri sürekli ve sağlıklı büyüme yönünde olmalıdır.

6.4. Finansman Durumu

Ülkemizde tüketim kooperatifleri sermaye kaynaklarından (öz ve yabancı) yeterince yararlanamamaktadır. Kooperatiflerin ortak sayıları az olduğundan, ortaklık payları yeterli sermaye birikimi sağlayamamaktadır. Bilindiği gibi 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 19. maddesi ortak paylarını 30.000,- TL ile sınırlandırmıştı. Ancak bu kanunda yapılan son değişiklikle bu miktar 500.000,- TL ya çıkarılmıştır. Kanunda yapılan bu değişiklik de yeterli bir çözüm getirmemektedir. Çünkü yapılan araştırmada görülmüştür ki ortaklar yıllık olağan genel kurul toplantılarında ortaklık paylarının artırılmasına karşı çıkmaktadırlar. Dolayısıyla tüketim kooperatiflerinin kullanabilecekleri öz kaynaklar son derece sınırlı kalmaktadır.

Devlet Tarım Satış, Tarım Kredi, Üretim, Konut Kooperatiflerine düşük maliyetle mali kaynaklar sağlamaktadır. Tüketim kooperatiflerini finanse eden belirli bir kamu kuruluşunun bulunmaması da, tüketim kooperatiflerini finansman bakımından en talihsiz kuruluşlardan biri yapmaktadır. Ancak kooperatiflerin devamlı yabancı kaynak kullanması sakıncalıdır. Belli düzeyde kalmak şartıyla ve düşük maliyetle kredi kullanmalıdır.

Finansman yetersizliği içersinde bulunan bölge tüketim kooperatifleri toplu ve peşin fiyatla, üreticiden veya büyük toptancıdan mal alamadıkları için, kendi bölgesindeki toptanılardan mal almak zorunda kalmıştır. Böylece ucuz fiyatla mal temin edemeyen ve yeterli stok bulunduramayan tüketim kooperatiflerinin amaçları da sınırlı kalmaktadır.

Tüketim kooperatifleri için sermaye yetersizliği kadar önemli diğer bir konu da ülkemizdeki yüksek enflasyondur. Enflasyonun bilinen tüm olumsuz etkileri, tüketim kooperatiflerini de etkilemektedir.

Trakya Bölgesindeki tüketim kooperatiflerinin genelde başarısızlıklarının en önemli nedeni finansman yetersizliğidir. Bu kooperatiflerin 1987 yıl sonu itibariyle özsermayeleri tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3: Tüketim Kooperatiflerinin Öz Sermaye Miktarları

Kooperatifin Bulunduğu Yer	Özsermaye Miktarı (Bin TL)
Uzunköprü	6.600
Hayrabolu	12.300
Lüleburgaz	35.000
Keşan	16.200
Babaeski	X
Muratlı	6.000
Kırklareli	62.000
Malkara	14.000
Tekirdağ	100.000
Pınarhisar	X
Hoşköy	5.500
Saray	2.500

X. Bilgi Alınamamıştır.

Kaynak: Tüketim Kooperatifleri defter ve kayıtları

Tablo 3 incelendiğinde, Tekirdağ, Kırklareli ve Lüleburgaz daki tüketim kooperatiflerini bir tarafa bırakılırsa, diğer kooperatiflerin sermaye ve finans kaynakları bakımından ne kadar güçsüz oldukları görülür.

Kooperatiflerin sermaye yönünden yetersiz olması, elbetteki birçok sorunla onları başbaşa bırakmaktadır. Bunların en önemlisi bu kooperatifleri buldukları yerin toptancıları ile

alış veriş yapmaya zorlamaktadır. Büyük toptancılara, üreticilere başvurma imkanı yok olmaktadır. Bu durumda olan kooperatif ne kadar düşük bir kâr oranı uygularsa uygulasin, yine de fiyatları aşağı yukarı piyasa fiyatlarına yakın hatta aynı olmaktadır.

Tüketim kooperatifleri aynı zamanda bir ticari işletmedir. Dolayısıyla birtakım işletme giderleri vardır. Bu nedenle tüketim kooperatifleri amaçlarını gerçekleştirirken, kârı da düşünmek zorundadırlar. Elbetteki kâr oranı özel işletmelerdeki kadar yüksek olmayacaktır.

Tüketim kooperatiflerinin başarısını engelleyen diğer bir önemli faktör, ülkemizdeki yüksek enflasyondur. Enflasyon, kâr oranı zaten düşük olan tüketim kooperatiflerinin sermaye yönünden gittikçe küçülmesine neden olmaktadır. Bu piyasa koşullarında tüketim kooperatifleri ekonomik varlıklarını korumak zorundadırlar. Bunu nasıl yapmalıdır?

Tüketim kooperatifleri tespit ettikleri bir malın satış fiyatını bu mal bitene kadar değiştirmemeye çalışıyorlar. Kooperatifin varlığını koruması bakımından bu uygulama yanlıştır. Çünkü yüksek enflasyon vardır. Bir malın fiyatına zam yapıldığı zaman hiç olmazsa kalan mal sayısını azaltmamak bakımından yapılan zam az çok o mala yansıtılmalıdır. Bunu yapmayan tüketim kooperatiflerinin yok olmaları kaçınılmaz sonuçtur. Halen faaliyetlerini sürdüren Lüleburgaz Tüketim Kooperatifi bu konuda canlı bir örnektir. Bu tüketim kooperatifi bir malı ilk fiyatıyla bitene kadar satmaktadır. Ancak bugün bunun yanlışığı ortaya çıkmıştır. Birkaç yıl öncesine kadar üç işyeri halinde hizmet veren bu kooperatif tek işyerinde hizmet verir hale gelmiştir.

Sonuç olarak, tüketim kooperatifleri bir işletme olarak enflasyonun etkisini, piyasa koşullarını iyi takip etmek zorundadırlar. Amaçlarına ulaşırken sağlıklı bir fiyat ve satış politikası izlemeli ve kooperatifin ekonomik varlığı korunmalıdır.

6.5. Kooperatif İşletmenin Faaliyet Yeri

Tüketim kooperatiflerinin başarılı olmalarında seçilen işyerinin büyük önem taşıdığı bilinmektedir. Mekezi yerlerde faaliyet gösteren kooperatiflerin satışlarında artış, verdiği hizmetlerde de başarı gözlenmektedir. Tüketim kooperatifleri için, ortaklarının rahatça alış veriş yapabileceği işyeri son derece önemlidir.

Trakya bölgesindeki tüketim kooperatiflerinin büyük bir bölümünde önemli boyutlarda yer sorunu vardır. Birçoğunun gelişmesini yer sorunu olumsuz yönde etkilemektedir. İncelenen tüketim kooperatiflerinin faaliyet yerleri son derece küçük ve hizmet vermeye elverişli değildir. Bir iki tüketim kooperatifi hariç diğerlerinin mevcut yerleri kira ile tutulmuştur. Bu kooperatifler mevcut imkanlarıyla merkezi yerlerde ve yeterli büyüklükte işyerleri kiralayamamaktadırlar.

6.6. Tüketim Kooperatiflerine Karşı Hareketler

Gelişmiş tüketim kooperatifleri piyasada özellikle özel işletmeler tarafından istenmeyen kuruluşlardır. Piyasa fiyatlarını aşağı çekmesi, rekabet ortamı yaratması özel işletmeler tarafından olumsuz karşılanmakta ve çeşitli sebepler göstererek (Vergi Dairesine, çeşitli kamu kuruluşlarına v.b.) şikayet etmektedirler. Oysa tüketim kooperatifleri asla özel işletmelerin ve hele küçük işletmelerin karşısında değildirler. Ancak kooperatifler aracı fırsatçıların karşısındadır. Zaten kuruluş amaçlarındaki temel amaç, küçük tasarrufları birleştirerek büyük bir satın alam gücü meydana getirmek, mümkün olduğunca ilk elden, aracısız ucuz mal alımı ve büyük satış potansiyeli sayesinde daha düşük bir kâr marjı ile satabilmektir.

Tüketim kooperatifleri aracılığın ortadan kaldırılmasında en etkili kuruluşlardan biridir.

7. TEKİRDAĞ ÖĞRETMEN VE MEMURLARI TÜKETİM KOOPERATİFİ'NİN EKONOMİK ANALİZİ

7.1. Kooperatifin Kuruluşu ve Gelişme Süreci

Sınırlı Sorumlu Tekirdağ Öğretmen ve Memurları Tüketim Kooperatifi 21 Nisan 1976 tarihinde 7 öğretmen tarafından kurulmuştur. Kuruluş tarihini izleyen ayda, ortak sayısı 150'ye, yıl sonunda ise bu sayı 292'e ulaşmıştır. Kooperatif ana sözleşmesinde ortaklık şartları şöyle bilirlenmiştir.

- a- Medeni hakları kullanma yeterliliğine sahip olmak,
- b- Kamu görevlisi veya emeklisi olmak,
- c- Çalışma alanı içinde oturmak.

Kooperatife ortak olmak isteyen kişi, kooperatif ana sözleşmesinin hükümlerini bütün hak ve ödevleri ile birlikte kabul ettiğini belirten bir dilekçe ile yönetim kuruluna başvurmuştur.

Tüketim kooperatifinin ilk dört yılı son derece sönük geçmiş ve herhangi bir gelişme sağlanamamıştır. Bu dönemde kooperatif nakit sıkıntısı çektiğinden malları ilk elden alamamış, Tekirdağ toptancılarından almağa çalışmış ve zamanında ödeme yapamadığı için Tekirdağ piyasasında ticari itibarını yitirmiştir. 1979 yılında yeni bir yönetimle kooperatifin olumsuz gidişine son verilmiş ve yepyeni bir anlayışla kooperatif 1980 yılından itibaren hızlı bir gelişme dönemine girmiştir. Bu gelişme bugün de devam etmektedir.

Kooperatifin bugün 1500 dolayında ortağı bulunmaktadır. Öz sermayesi 115 milyon civarındadır. Temel tüketim maddeleri başta olmak üzere her çeşit malı satabilmektedir. 1988 yılı mal satış cirosu ortalama 1,5 milyardır.

7.2. Ortakların Sayısı, Yaş Durumu, Ortaklık Süresi,
Eğitim ve Gelir Düzeyleri

Tüketim kooperatifi ortaklarını, ana sözleşme gereği kamu görevlileri ve emeklileri oluşturmaktadır.

Kooperatifin kurulduğu yıl olan 1976'da 292 olan ortak sayısı 1980 yılına kadar değişmemiştir. Ancak bu yıldan itibaren bugüne kadar sürekli artış göstermiştir.

Aşağıdaki tabloda 1980 yılından itibaren yıllara göre ortak sayıları ve 1980 yılına göre ortak sayısındaki yıllık artış oranları verilmiştir.

Tablo 4: Ortak Sayıları ve Yıllara Göre Ortak Sayısı
Artış Oranları

Yıllar	Ortak Sayısı	1980'e Göre Yıllık Artış Oranı %
1980	328	Baz Olarak Alınmıştır
1981	439	33,8
1982	575	75,3
1983	621	89,3
1984	883	169,2
1985	1050	220,1
1986	1135	246,0
1987	1385	322,2
1988	1437	338,1

Kaynak: Tüketim Kooperatifi Ortak Kayıt Defteri

Tablo 4 incelendiğinde, 1980 yılından itibaren kooperatifin ortak sayısında sürekli bir artış kaydedildiği gözlenmektedir. Ortak sayısındaki bu sürekli artış, kooperatifin verimli çalışmasının bir göstergisidir. Bu arada şunu da belirtmek

gerekir ki, 1980 yılından itibaren kooperatife yeni katılan ortakların, kooperatifin gelişmesinde önemli bir faktör olduğunu vurgulamak gerekir. Çünkü, ortak sayısındaki artışlar, kooperatif sermayesinin artmasına neden olmuştur.

Tablo 5: Ortakların Yaş Durumu

Yaş Durumu	Ortak Sayısı	Oran (%)
18 yaş	2	1,9
19-29	28	26,9
30-49	58	55,8
50-+	16	15,4
TOPLAM	104	100,0

Tablo 5'e göre kooperatif ortaklarının yarısından fazlasını 30-49 yaş grubu oluşturmaktadır. İkinci büyük grub ise 19-29 yaş grubudur. Kooperatif ortaklarının çoğu orta yaş grubundadır.

Tablo 6: Ortakların Ortaklık Süreleri

Ortaklık Süreleri	Ortak Sayısı	Oran (%)
1 yıldan az	19	18,3
1-2 yıl	18	17,3
2-5 yıl	28	26,9
5-+ yıl	39	37,5
Toplam	104	100,0

Tablo 5 incelendiğinde kooperatif ortaklarının %65'nin iki yıldan daha fazla süre ile kooperatif ortağı bulunduğu anlaşılır. Bir yıldan az süre ile kooperatif ortağı olanların oranı %18 civarındadır. Kooperatife yılda toplam ortakların yüzde 18'i dolayında yeni ortak katılmaktadır. Ortak sayısının bu şekilde artması kooperatife olan ilginin hızla arttığını göstermektedir.

Tablo 7: Ortakların Eğitim Düzeyi

Eğitim Düzeyi	Ortak Sayısı	Oran (%)
İlk Okul	8	7,7
Orta Okul	17	16,4
Lise	43	41,3
Üniversite	36	34,6
Toplam	104	100,0

Tablo 7'de görüldüğü gibi kooperatif ortaklarının %58'i orta öğrenim yapmış kişilerdir. Ortakların yaklaşık %35'i ise üniversite mezunudur. Ortakların eğitim düzeylerinin havli yüksek olması, kooperatifin gelişmesi bakımından önemli bir faktör olarak değerlendirilebilir.

Tablo 8: Ortakların Gelir Düzeyi

Gelir Düzeyi (TL)	Ortak Sayısı	Oran (%)
100.000'den az	--	---
100.000-250.000	69	66,3
250.000-500.000	31	29,8
500.000- +	4	3,9
Toplam	104	100,0

Tablo 8'de gelir grublarına göre ortaklar değerlendirildiğinde, ortakların yüzde 66'sı gibi büyük bir bölümünün gelirinin 100.000-250.000 TL arasında değiştiği görülmektedir. Türkiye'deki geçim standartları gözönüne alınırsa bu gelirin düşük olduğu söylenebilir. O halde kooperatifin ortaklarının büyük bir bölümünün gelir düzeyi düşüktür.

7.3. Ortakların Kooperatif Faaliyetleri Hakkındaki Görüşleri

Kooperatife ortak olma nedenleri, kooperatifin amaçları, kooperatifin sattığı ürünler ve satış politikası hakkındaki, ortakların düşünceleri aşağıda incelenmektedir.

Tablo 9: Kooperatife Ortak Olma Nedenleri

Nedenler	Ortak Sayısı (X)	Oran (%)
-Piyasaya göre daha ucuz ve istikrarlı fiyatla mal satıldığı için	46	31,7
-Kredili-Taksitli mal satıldığı için	37	25,6
-İhtiyaç duyulan her türlü mal bulunduğu için	35	24,1
-Daha Kaliteli mal bulunduğu için	15	10,3
-Piyasa fiyatlarını düzenlediği için	12	8,3
TOPLAM	145	100,0

(X). Birden çok nedenle kooperatife ortak olduğu için ortak sayısı örnekteki ortak sayısının (104) üzerinde (145) çıkmıştır.

Tablo 9'da, kooperatife ortak olma nedenlerinden birincisi %31,3 ile piyasaya göre daha ucuz ve istikrarlı fiyatlarla ürün satılması, ikinci sırayı %25,6 ile kredili taksitli satış yapılması, üçüncü sırayı %24,1 ile ihtiyaç duyulan her türlü malın satılması olarak tespit edilmiştir. O halde, kooperatife ortak olma nedenlerinden en önemlileri, piyasaya göre ucuz ve istikrarlı fiyatlarla mal satılması, satışların kredili-taksitli yapılması ve ihtiyaç duyulan her malın bulunması olduğu söylenebilir. Kaliteli mal bulunması ve kooperatifin piyasa fiyatlarını düzenlemesi, ortak olma nedenleri arasında son sıraları almaktadırlar.

Tablo 10: Ortakların, Kooperatifte Satılmasını İstedikleri Ürünler İle İlgili Görüşleri

Ürünler	Ortak SayısıX	Oran (%)
Temel Gıda Maddeleri	32	22,7
Dayanıklı Tüketim Malları	16	11,3
İtiryat	12	8,5
Tuhafiye-Giyim	4	2,8
Züccaciye	19	13,5
Hepsi	58	41,2
TOPLAM	141	100,0

(X). Ortakların satılmasını istedikleri ürün çeşidi fazla olduğundan, ortak sayısı örnekteki ortak sayısının (104) üzerinde (141) çıkmıştır.

Tablo 10 incelendiğinde ortakların yüzde 41'nin kooperatifte her türlü malın satılmasını istemelerine karşılık, yüzde 23'ü sadece temel gıda maddelerinin satılmasını istemektedirler. Sonuç olarak ortakların önemli bir bölümü kooperatifte her türlü ürünün satılmasını istemektedirler.

Tablo 11: Ortakların Kooperatifte Her Malı Bulma Durumu

Ortakların İhtiyaçlarını Karşılama Durumu	Ortak Sayısı	oran %
Her türlü malı buluyorum	68	65,4
İhtiyacımı kısmen karşılıyorum	28	26,9
İhtiyacım olan her malı bulamıyorum	8	7,7
TOPLAM	104	100,0

Tablo 11 değerlendirildiğinde, ortakların %65,4'nün ihtiyaçları olan her türlü malı bulabildikleri, yüzde 27'sinin ise ihtiyaçlarını kısmen karşıladıkları anlaşılmaktadır. O halde ortakların büyük çoğunluğu tüm ihtiyaçlarını kooperatiften karşılayabilmektedirler. Bu sonuç tüketim kooperatifinin amaçları bakımından önemlidir. Çünkü gelişmiş bir tüketim kooperatifi ortaklarının her türlü gereksinmelerini karşılayabilmelidir.

Tablo 12: Ortakların Kooperatifte Satılan Malların Fiyatlarıyla İlgili Görüşleri

Fiyatlar Hakkındaki Görüşler	Ortak Sayısı	Oran (%)
Piyasa ile aynı	22	21,1
Piyasadan daha düşük	73	70,2
Piyasadan yüksek	—	—
Bir fikri Olmayan	9	8,7
TOPLAM	104	100,0

Tablo 12 incelendiğinde ortakların %70'i gibi büyük bir bölümü kooperatifte satılan malların piyasadan daha düşük olduğuna görüşündedir. Ortakların %21'i fiyatların piyasa ile aynı olduğunu belirtmektedirler.

Sonuç olarak kooperatifin satış politikasında başarılı olduğu, piyasaya göre ucuz ve istikrarlı fiyatlarla mal sattığı söylenebilir.

7.4. Kooperatifin Ortakların İhtiyaçlarını Karşılama Durumu

7.4.1. Temel Gıda Maddeleri Satışı

İnsan yaşamı için gerekli olan şeker, süt, yağ, un, bakliyat v.b. maddeler temel gıda maddeleri olarak nitelendirilmektedir. Kooperatif bu maddeleri sürekli bulundurmaktadır.

Tablo 13: Temel Gıda İhtiyaçlarının Karşılama Durumu

Karşılama Oranı %	Ortak Sayısı	Oran (%)
80-90	16	15,4
90-100	88	84,6
TOPLAM	104	100,0

Tablo 13'de görüldüğü gibi, ortakların ortalama yüzde 85'i temel gıda maddeleri ihtiyaçlarının hemen hemen tamamını kooperatiften karşılamaktadırlar. Ortakların yüzde 15'i de bu ihtiyacının yüzde 80'nini karşılayabilmektedirler. O halde kooperatif, ortaklarının temel gıda maddeleri ihtiyaçlarını büyük ölçüde karşılamaktadır.

7.4.2. Muhtelif Gıda Maddeleri Satışları

Muhtelif gıda maddesi olarak, reçel, kaşar peyniri, bal, sucuk, v.b. maddeler sayılabilir.

Tablo 14: Muhtelif Gıda Maddelerinde İhtiyacın Karşılama Durumu

Karşılama Oranı (%)	Ortak Sayısı	Oran (%)
60-70	29	27,9
70-80	63	60,6
80-90	12	11,5
TOPLAM	104	100,0

Tablo 14'de göre, ortakların ortalama yüzde 61'i ihtiyaç duyduğu muhtelif gıda maddelerini yüzde 70-80 oranında, ortakların yüzde 28'i bu ihtiyaçlarını yüzde 60-70 oranında kooperatiften karşılamaktadırlar. Kooperatif muhtelif gıda konusunda ortaklarının büyük çoğunluğuna yüzde 75 oranında cevap verebilmektedir. denilebilir.

7.4.3. Temizlik Maddeleri Satışları

Temizlik maddeleri olarak, toz deterjan, sabun, krem deterjan v.b. maddeler sayılabilir.

Tablo 15: Temizlik Maddelerinde İhtiyaçların Karşılama Durumu.

Karşılama Oranı (%)	Ortak Sayısı	Oran (%)
70-80	22	21,2
80-90	33	31,7
90-100	49	47,1
TOPLAM	104	100,0

Tablo 15'de görüldüğü gibi kooperatif, ortaklarının yüzde 47'sinin temizlik maddeleri ihtiyacının tamamına yakınına, ortaklarının yüzde 32'sinin ihtiyacını 80-90 oranındaki kısmını karşılamaktadır.

7.4.4. İtiryat Maddeleri Satışları

İtiryat maddeleri olarak, makyaj malzemeleri, kolonya, spreyler, losyonlar, v.b. maddeler sayılabilir.

Kooperatif için itiryat reyonu oldukça yeni sayılır. Özellikle bayan ortaklar bu reyonun kurulmasında etken olmuşlardır.

Tablo 16: İtiryat Maddelerinde İhtiyacın Karşılama Durumu

Karşılama Oranı (%)	Ortak Sayısı	Oran (%)
50'den az	8	12,9
60	5	8,1
70	21	33,9
80	13	20,9
90	15	24,2
TOPLAM	62	100,0

İtiryat maddeleri alış verişini daha çok bayan ortaklar yaptığından ortak sayısı 104'ten az çıkmıştır. Bu maddeleri satın alan ortakların ortalama yüzde 79'nun ihtiyaçları yüzde 70-90 oranında karşılanmaktadır.

7.4.5. Züccaciye ve Ev Eşyaları Satışları

Tablo 17: Züccaciye ve Elektrikli Ev Eşyaları İhtiyacının Karşılama Durumu

Karşılama Oranı (%)	Ortak Sayısı	Oran (%)
60-70	7	14,9
70-80	13	22,7
80-90	27	57,4
TOPLAM	47	100,0

Bu tür malların da alış verişini daha çok bayanlar yaptığından ortak sayısı 104'den düşük çıkmıştır. Bu tür mallar aynı zamanda dışarıdan da alınabilmektedir. Ortakların tercihleri bu malların satışlarını etkilemektedir.

7.4.6. Tuhafiye ve Giyim Eşyalarının Satışları

Tablo 18: Tuhafiye ve Giyim Eşyalarında İhtiyacın Karşılama Durumu

Karşılama Oranı (%)	Ortak Sayısı	Oran (%)
50 den az	14	24,1
50-60	6	10,4
60-70	12	20,7
70-80	11	18,9
80-90	15	25,9
TOPLAM	58	100,0

Kooperatifin sattığı tuhafiye ve giyim eşyaları daha çok bayanlara hitap etmektedir. Bu nedenle tabloda ortak sayısı 104'den az çıkmıştır. Bu tür malların da dış piyasadan satın alınması mümkündür. Yani ortakların zevkine, satılan eşyanın kalitesine göre tercih edilen mallardır.

7.5. Ortakların Ortaklık Süreleri, Gelir ve Eğitim Düzeyleri İle Kooperatife Karşı Davranışları Arasındaki İlişkiler

7.5.1. Ortakların Eğitim Düzeyleri İle Ortaklık Süresi Arasındaki İlişkiler

Tablo 19: Ortakların Eğitim Düzeyi ile Ortaklık Süresi Arasındaki İlişkiler

Ortaklık Süresi	İlk	Orta	Lise	Üniversite	TOPLAM
1 yıldan az	3	2	11	3	19
1-2 Yıl	2	3	5	8	18
2-5 "	2	7	13	6	28
5-+ "	1	5	14	19	39
TOPLAM	8	17	43	36	104

Dağılım Tablosu Değeri: 16,92

Tablo 19'a göre eğitim durumu ile ortaklık süresinin birbirinden bağımsız olduğu hipotezi kurulmuş ve khi kare ile test edilmiştir. Hesaplanan değer $\chi^2_{0,05} = 13,8214$ dür. Bu değer dağılım tablosundaki değerden ($\chi^2_{0,05} = 16,92$) küçük olduğundan hipotez kabul edilmiştir. Yani ortakların eğitim düzeyi ile ortaklık süresi arasında ilişki yoktur.

7.5.2. Ortakların Eğitim Düzeyi İle Kooperatifçilik Bilgisi Arasındaki İlişki

Tablo 20: Ortakların Eğitim Düzeyi ile Kooperatifçilik Arasındaki İlişki

Eğitim Durumu	Bilgisi Var	Bilgisi Yok	Kısmen Bilgili	TOPLAM
İlk	1	3	4	8
Orta	2	12	3	17
Lise	18	11	14	43
Üniversite	25	—	11	36
TOPLAM	46	26	32	104

Dağılım Tablosu Değeri: $\chi^2_{0,05} = 12,59$

Hesaplanan Değer : $\chi^2_{0,05} = 36,69749$

Eğitim düzeyi ile kooperatifçilik bilgisi arasında faktörlerin birbirinden bağımsız olduğu hipotezi rededilir. Çünkü faktörler arasında güçlü bir ilişki vardır. Yani, kooperatif ortaklarının eğitim düzeyi ile kooperatifçilik hakkında bilgi sahibi olmaları arasında bir ilişki vardır. Tablo 20'den de anlaşılacağı gibi eğitim seviyesi yüksek olan ortakların kooperatifçilik hakkında ki bilgi seviyeleri yüksektir. Eğitim düzeyi düşük olan ortakların kooperatifçilik bilgileri daha azdır.

7.5.3. Genel Kurula Katılma Durumu İle Gelir Düzeyi Arasındaki İlişki

Tablo 21: Genel Kurula Katılma Durumu İle Gelir Düzeyi Arasındaki İlişki

Gelir Düzeyi	Evet	Hayır	Bazen	TOPLAM
100.000-250.000	20	33	16	69
250.000-500.000	13	12	6	31
500.000- +	—	4	—	4
TOPLAM	33	49	22	104

Dağılım Tablosu Değeri: $\chi^2_{0,05} = 9,49$

Hesap

Tabloya göre hesaplanan değer: $\chi^2_{0,05} = 6,32579$

Bu sonuca göre hipotez kabu edilmektedir. Ortakların gelir düzeyi ile genel kurula katılmaları arasında bir ilişki yoktur. Ortakların gelir düzeylerinin yüksek veya düşük olması, genel kurula katılıp katılmamalarını etkilememektedir.

7.5.4. Ürün fiyatlarına İlişkin Düşünceler İle Gelir Düzeyi Arasındaki İlişki

Tablo 22: Ürün Fiyatlarına İlişkin Düşünceler İle Gelir Düzeyi Arasındaki İlişki

Gelir düzeyi	Piyasa İle Aynı	Piyasadan düşük	Fikrim Yok	TOPLAM
100.000-250.000	4	63	2	69
250.000-500.000	18	9	4	31
500.000- +	--	1	3	4
TOPLAM	22	73	9	104

Dağılım Tablosu Değeri: $\chi^2_{0,05} = 9,49$

Faktörler arasında çok güçlü bir ilişki vardır. Bu sonuca göre, gelir düzeyi düşük olan ortaklar kooperatifin sattığı ürün fiyatlarının düşük bulmalarına karşılık, gelir düzeyi yüksek olan ortakların yarıdan çoğu ürün fiyatlarını piyasa ile aynı olarak değerlendirmektedir. Hatta gelir düzeyi daha da yükseldikçe ortakların ürün fiyatlarıyla fazla ilgili olmadıkları da söylenebilir.

7.5.5. Kooperatif Amaçları İle Ortakların Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki

Tablo 23: Kooperatif Amaçları İle Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki

Eğitim Düzeyi	Piyasaya Göre Ucuz Fiyat Poli.	Her Türü Mal Satılmalı	Kaliteli Mal Satılmalı	Risturn Dağıtmak	Piyasayı Düzenleme	TOPLAM
İlk	6	2	--	--	--	8
Orta	12	3	1	1	--	17
Lise	3	20	--	16	4	43
Üniversite	2	9	12	2	11	36
TOPLAM	23	34	13	19	15	104

Dağılım Tablosu Değeri: $\chi^2_{0,05} = 21,03$

Hesaplanan Değer : $\chi^2_{0,05} = 83,07292$

Bu sonuca göre hipotez rededilmektedir. Yani tüketim kooperatifinin amacı ortakların eğitim düzeyine göre değişmektedir. Tablo 23'den anlaşılacağı gibi yüksek tahsilli ortakların önemli bir bölümü, kooperatifin kaliteli ürün ve her çeşit mal satmasını isterken, eğitim düzeyi daha düşük olan ortakların büyük çoğunluğu ucuz ve istikrarlı fiyatla mal satılmasını arzulamaktadır. Yani eğitim düzeyine göre amaçlar farklılaşmaktadır.

7.5.6. Kooperatif Amaçları İle Gelir Düzeyi Arasındaki İlişki

Tablo 24: Kooperatif Amaçları İle Gelir Düzeyi Arasındaki İlişki

Eğitim Düzeyi	Piyasaya Göre Ucuz Fiyat Poli.	Her Türlü Mal Satılmalı	Kaliteli Mal Satılmalı	Risturn Dağıtmak	Piyasayı Düzenleme	TOPLAM
100000-250000	38	19	2	6	4	69
250000-500000	12	12	5	1	1	31
500000- +	--	--	3	--	1	4
TOPLAM	50	31	10	7	6	104

Dağılım Tablosu Değeri : $\chi^2_{0,05} = 15,51$

Hesaplanan Değer : $\chi^2_{0,05} = 31,8597$

Hipotez rededilmektedir. Faktörler arasında bir ilişki vardır. Bu sonuca göre; gelir düzeyi düşük olan ortaklar kooperatif amaçlarını piyasaya göre ucuz ve istikrarlı fiyat politikası, her türlü malın satılması, risturn dağıtılması ve piyasayı düzenleme şeklinde düşünmektedir. Gelir düzeyi yüksek olan ortaklar ise kooperatif amaçlarını kaliteli ürün satılması, her türlü ürün satılması ve piyasaya göre ucuz ve istikrarlı fiyat politikası izlenmesi şeklinde düşünmektedirler.

7.6. Yönetim Organları

7.6.1. Genel Kurul

Genel Kurul bütün ortakları temsil eden en yetkili organdır. Kanun ve anasözleşmeyle tespit edil n yükümlerini yerine getirmeyen ortaklar ile, kooperatife genel kurul toplantısından 6 ay önce ortak olmayan ortaklar hariç, her ortak genel kurula katılma hakkına sahiptir.

Her ortağın bir oy hakkı vardır. Genel kurulda hazır bulunan bir ortak  z r nden dolayı toplantıda bulunmayan ve genel kurula katılma hakkına sahip yalnız bir ortağı, o ortağın yazılı izni temsil edebilir.

Genel kurul; yönetim ve denetleme kurularının faaliyetlerini onaylamak, azletmek ve yeni kurulları seçmek, ana sözleşmede değişiklik yapmak, kooperatif birliğinin kurulması için kooperatifi harekete geçirmek veya kurulmuş olan birliğe katılmayı sağlamak, diğer bir kooperatifle birleşmesine karar vermek, kooperatifin feshine karar vermek gibi önemli görevleri yerine getirir.

Tüm tüketim kooperatiflerinde olduğu gibi, Tekirdağ Tüketim Kooperatifinde de genel kurullara katılım oranı oldukça düşüktür. Yapılan ankette genel kurula ilgili sonuçlar şoyledir.

Tablo 25: Ortakların Genel Kurula Katılma Durumu

Genel Kurul'a Katılıp Katılmadığı	Ortak Sayısı	Oran (%)
Evet	23	22,1
Hayır	59	56,7
Bazen	22	21,2
TOPLAM	104	100,0

Tablo 25'de görüldüğü gibi kooperatif ortakları genel kurul toplantılarına fazla ilgi göstermemektedirler.

Aşağıdaki tabloda tüketim kooperatifinin genel kurul toplantılarına katılanların yıllara göre sayıları ve katılma oranları verilmektedir.

Tablo 26: Ortakların Yıllara Göre Genel Kurula Katılma Durumu

Yıllar	Ortak Sayısı	Gen.Kurula Katılan	Gen.Kurula katılma Hakkı Olanlar	Katılma Oranı (%)
1980	328	295	309	95,5
1981	439	282	378	74,6
1982	575	195	457	42,6
1983	621	211	573	36,8
1984	883	225	733	30,7
1985	1050	238	839	28,3
1986	1135	182	887	20,5
1987	1385	178	1221	14,6

Kaynak: Tüketim Kooperatifinin Genel Kurul Tutanakları

Tablo 10'da kooperatif ortaklarının 1980 ve 1981 yıllarında genel kurul toplantılarına katılma oranının çok yüksek olduğu görülür. Bunun nedeni 1979 yılına kadar çok kötü bir tablo çizen tüketim kooperatifi ilk defa (kuruluşundan bu yana) 1980 yılında gerçek anlamda kârlı duruma geçmiş ve bu durum ortakların büyük ilgisini çekmiştir. 1980 yılından sonra yöneticilere duyulan güven sayesinde kooperatif sürekli gelişmiş, ancak işlerin iy gitmesi genel kurula olan ilgiyi gittikçe azaltmıştır.

Araştırmada ortaklar genel kurul toplantılarına katılma ve katılmama nedenleri bakımından değerlendirilmiştir.

Tablo 27: Ortakların Genel Kurula Katılma Nedenleri

Nedenler	Ortak Sayısı	Oran(%)
Kooperatif Çalışmaları Hakkında Bilgi Edinmek	19	38,0
Kooperatifin daha iyi hizmet vermesine yardımcı Olmak	9	18,0
Yönetim Kuruluna Girebilmek	--	----
Kooperatifçiliğe İnandığı, Sevdiği İçin	8	16,0
Toplantılara Katılmak Görevi, Hakkı Olduğu İçin	14	28,0
TOPLAM	50	100,0

Tablo 27 incelendiğinde, genel kurul toplantılarına katılan ortakların %38'i, kooperatif çalışmalarını hakkında bilgi edinmek için, %28'i toplantılara katılmak görevi ve hakkı olduğu için, ortakların %18'i kooperatifin daha iyi hizmet vermesine yardımcı olmak için, ve ortakların %16'sı da kooperatifçiliğe inandığı ve sevdiği için katıldıkları belirlenmiştir.

Tablo 28: Ortakların Genel Kurul Toplantılarına Katılmama Nedenleri

Nedenler	Ortak Sayısı	Oran (%)
Bu sene özel işleri nedeniyle	28	51,9
Katılmanın bir yararı yok	4	7,4
Katılmanın çok az etkisi olduğu için	16	29,6
Genel kurul toplantıları sıkıcı	4	7,4
Bir fikrim yok	2	3,7
TOPLAM	54	100,0

Genel kurul toplantılarına katılmayanların %52'si özel işleri nedeniyle, %30'u da katılmanın çok az etkisi olduğuna inandığı

için katılmadıklarını belirtmektedirler. Burada genel kurul toplantılarına özel işleri nedeniyle katılmayan ortakların gelecek toplantılara katılmaları muhtemeldir. Zira genel kurul toplantılarını sıkıcı bulan ve katılmanın yararına inanmayan ortak sayıları oransal olarak oldukça küçüktür.

7.6.2. Yönetim Kurulu

Yönetim kurulu, kanun ve anasözleşme hükümleri içinde kooperatifin faaliyetlerini yöneten ve onu temsil eden icra organıdır. Yönetim kurulu kooperatif tüzel kişiliğinin kanuni temsilcisidir. Aynı zamanda kooperatif yönetiminde işletme sahibi gibi görev yapar.

Yönetim kurulu üyeleri ve yedekleri genel kurul toplantısında gizli oyla ortaklar arasından 5 asil, 3 yedek olmak üzere seçilirler. Kooperatif anasözleşmesine göre, yönetim kurulunun görev süresi 1 yıldır.

Tüketim kooperatifinin kuruluşundan itibaren 4 yıl içinde her yıl yönetim kurulu üyeleri değiştirilmiştir. Ancak 1980 yılından itibaren yönetim kurulunda çok az sayıda ortak değiştirilerek aynı yönetim kuruluna görev verilmiştir. Yönetici ortaklara uzun süre görev verilmesi, kooperatifin gelişmesi ve başarısını olumlu yönde etkilemiştir.

Tüketim kooperatifleri işletme olarak büyüdükçe ve faaliyet çeşitleri çoğaldıkça ortaya çıkan işletme sorunlarının çözümü için profesyonel yöneticiye ihtiyaç duyulmaktadır.

Tablo 29: Ortakların Yönetim Kurulunun Çalışmaları İle İlgili Görüşleri

Görüşler	Ortak Sayısı	Oran (%)
Çok İyi	46	44,2
İyi	47	45,2
Orta	11	10,6
TOPLAM	104	100,0

Tablo 29'da görüldüğü gibi, ortakların kooperatif yönetim kurulunun çalışmaları hakkındaki görüşleri olumludur. Ortakların ortalama yüzde 45'i y netim kurulu çalışmalarını iyi, yüzde 44'ü de çok iyi olarak değerlendirmektedir.

7.6.3. Denetim Kurulu

Denetçiler, ortaklar arasından 3 asil, ve en az 2 yedek üye olmak üzere genel kurul tarafından seçilir. Görev süreleri bir yıldır. Denetçiler, bilançonun defterlere uygun olup olmadığını, defterlerin düzenli bir şekilde tutulup tutulmadığını incelemek, gelir gider farkının ana sözleşmeye göre dağıtılıp dağıtılmadığını incelemekle görevlidir.

7.7. Finansman Durumu, Satışlar ve Mali Analizler

7.7.1. Finansman Durumu

Ülkemizdeki tüketim kooperatifleri sermaye yönünden güçsüz kuruluşlardır. Yeterli mali kaynaklara sahip değillerdir. Bu durum tüketim kooperatiflerinin amaçlarını gerçekleştirmelerinde olumsuz bir faktördür.

Bir tüketim kooperatifinin güçlü olması, verimli çalışması herşeyden önce yeterli finans kaynaklarının olmasına bağlıdır. Günümüzde tüketim kooperatifleri öz kaynaklar yönünden şansız oldukları kadar dış mali kaynak bulma bakımından da şanssızdırlar. Durum böyle olunca, tüketim kooperatifleri kendi kaynaklarıyla varlıklarını korumak ve faaliyetlerini sürdürmek zorundadırlar. Bunu başarabilen çok az tüketim kooperatifi mevcuttur. Bunlardan birisi de örnek olay olarak incelenen Tekirdağ Öğretmen ve Memurları Tüketim Kooperatifidir.

Bu kooperatifin kuruluşundan itibaren 4 yıl süreyle ortak sayısı ve sermaye miktarı aynı kalmıştır. Bu süre içerisinde sermaye yetersizliği nedeniyle, kooperatif amaçlarına ulaşamamış ve ortakları tarafından dışlanmıştır.

1980 yılında kooperatifçiliği benimseyen ve başarılı olacağına inanan yeni bir yönetim kurulu oluşturulmuştur. Yeni yönetim önce, yeni ortak alma yoluna giderek sermaye miktarını artırmıştır. Giderek ortaklarının ilgisini çekmeye başlayan kooperatif, Tekirdağ toptancı piyasasında daha önce yitirdiği ticari itibarını tekrar kazanmış ve böylece piyasadan kredili mal alma imkanını sağlamıştır. Daha sonraları birçok ürünü, İstanbul toptancılarından ve üretici firmalardan almayı başaran kooperatif, bu satıcılara verdiği çek ve bonoları zamanında ödeyerek, onların da güvenini sağlamıştır.

Bugün 1500 dolayında ortağı bulunan kooperatifin öz varlıkları toplamı yaklaşık 115 milyon TL'dir. 2500'e yakın mal çeşidi ile ortağına hizmet veren kooperatif için bu kaynak pek fazla değildir. 1988 yılı satışları toplamı 1,5 milyar TL olan kooperatif, bu satış ve faaliyet hacmine nasıl ulaşmıştır.

Kooperatifin aylık genel geçici mizanları incelendiğinde, satıcı firmalara her ay ortalama 300 milyon lira borçlu olduğu görülür. Bu durum göstermektedirki, kooperatif satıcı firmalara karşı sağladığı ticari güven nedeniyle malların çok büyük bir bölümünü kredili almaktadır. Ancak akla şu soru gelebilir. Kooperatif mallarını kredili alıyorsa, peşin alışı göre daha pahalı alıyor denilebilir. Oysa gerçekte öyle değildir. Çünkü mal alımları ve ödemeler periyodik olarak yapıldığından satıcı firmalar herhangi bir vade farkı uygulamadıkları gibi, bu durum da enflasyon nedeniyle kooperatifin lehinedir. Bugün ülkemizde uygulanan pazarlama politikası gereği satıcı firmalar, mallarını pazarlarken, alıcıya belli bir vade tanımaktadırlar. Alıcının piyasada güvenilir olması bu vadenin biraz daha uzamasını sağlayabilmektedir. Kooperatif piyasada bu güvenilirliği sağlamış durumdadır. Böylece, kooperatif ekonomik ve mali yönden kendine satıcı kredisi sağlamak suretiyle faaliyetlerini sürdürmektedir.

Bütün bu olumlu gelişmelere karşı, olayın olumsuz yönünü de vurgulamak gerekir. Kooperatif sağlamış olduğu ticari güveni kesintiye uğrattığı zaman, sonuç hiç de iyi olmayacaktır. Çünkü kooperatifin şu anda ödenmiş sermayesi 55 milyon civarındadır. Bu miktar kadar ana sözleşme gereği, kârından bugüne kadar ayırdığı, yedek akçe, özel geliştirme ve ortak-personel yardım fonları vardır. Kooperatif bu fonları da sermaye olarak kullanmaktadır. Dolayısıyla kooperatifin zor durumlarda vaşvurabileceği herhangi bir kaynak bulunmamaktadır. Hatta, maliyeti yüksek olduğu için uzun süreli banka kredisi de kullanmamaktadır. Bu nedenle kooperatif yönetim kurulunun piyasayı çok iyi izlemesi, planlamayı iyi yapması, kısacası rasyonel kararlar alması zorunlu ve çok önemlidir.

Bir ticari işletmenin verimli çalışıp çalışmadığını anlayabilmek ve işletme hakkında yorum yapabilmek için bir takım mali analizler yapmak gerekir. Bir işletme kendi iş kolunda geçerli olan ortalama kârlılık oranına ulaşmışsa ve hatta geçmişse başarılı sayılmaktadır. Tüketim kooperatifinin de faaliyetlerinde başarılı olup olmadığını ortaya çıkarmak için bir takım araştırma ve mali analizler yapılmıştır.

7.7.2. Satışlarla İlgili Faaliyetler

Tekirdağ Öğretmen ve Memurları Tüketim Kooperatifi peşin ve kredili olarak satış yapmaktadır. Kredili satışları yıllık toplam satışların ortalama yüzde 60'ı civarındadır. Kooperatif mal alımlarını kredili olarak yaptığından, rahatlıkla kredili satış yapabilmektedir.

Kredili satışlarda ortaklara tanınan vade 1 aydır. Emekli olan ortaklarına ise bu vade 3 aya kadar uzatılabilmektedir. Kooperatifin ayrıca bir de taksitli satışları vardır. Bu satış şeklinde, ortakla kooperatif arasındaki anlaşmaya göre ödemeler

taksitlere ayrılır. Bu tür alışverişlerde malın fiyatına aylık %3 faiz hesaplanarak ilave edilir.

Aşağıda kooperatifin 1980 yılından itibaren toplam ve kredili satış miktarları ile kredili satışların toplam satış içersindeki oranları verilmiştir.

Tablo 30: Toplam ve Kredili Satışlar İle Kredili Satış Oranları

Yıllar	Toplam Satış	Kredili Satış	Kredili Satışların Top. Satışlara Oranı (%)
1980	3.128.725,-	1.905.433,-	60,9
1981	17.545.300,-	9.095.832,-	51,8
1982	39.645.600,-	18.082.949,-	45,6
1983	68.321.884,-	28.490.851,-	41,7
1984	135.617.362,-	79.405.142,-	58,6
1985	259.229.299,-	165.810.689,-	64,0
1986	406.263.436,-	250.159.714,-	61,6
1987	659.609.228,-	410.185.992,-	62,2
1988	1.533.745.269,-	845.540.144,-	55,1

Kaynak: Kooperatifin defter ve bilançoları

Tablo 30 incelendiğinde, kooperatifin kredili satışları önemli ölçüdedir. Ortaklar en az, kooperatife verdikleri sermaye miktarı kadar her ay kredili alış-veriş yapmaktadır. Örneğin 1988 yılında ortalama aylık kredili satış miktarı 70 milyon TL dolayındadır. Aynı dönemde kooperatifin ödenmiş sermaye miktarı 55 milyon TL dir. O halde ortaklar sermaye paylarından daha fazlasını her ay kredi (kredili alış-veriş yaparak) olarak kullanabilmektedir. Bu durum kooperatifin ortaklarına sağladığı önemli bir imkandır.

Tablo 31: Gelir-Gider Farkının Ortaklara Dağıtılan ve Sermayeye Eklenen Bölümleri

Yıllar	Müsbet Gelir-Gider Farkı	Sermayeye Eklenen	Risturn
1980	362.367,-	218.900,-	143.467,-
1981	589.622,-	367.762,-	221.860,-
1982	1.114.530,-	528.638,-	585.892,-
1983	2.228.719,-	1.328.642,-	900.077,-
1984	3.835.411,-	2.119.548,-	1.715.863,-
1985	8.264.207,-	5.385.292,-	2.878.915,-
1986	13.755.706,-	8.570.945,-	5.184.761,-
1987	27.338.847,-	15.924.902,-	11.413.945,-
1988	49.755.259,-	(X)	(X)

(X). 1988 Yılı Gelir-Gider farkının nasıl dağıtılacağı belli değil.
Kaynak: Kooperatifin Defter ve Bilançoları

Tablo 31'de görüldüğü gibi gelir-gider farkının yarısından fazlası sermayeye eklenmektedir. Dolayısıyla kooperatif sermaye artırımını yine kendi kaynaklarından karşılamaktadır. Tabloda yıllara göre gelir-gider farkının müsbet olarak her yıl yüzde yüze yakın arttığı görülmektedir. Tabloda verilen gelir-gider farkı gerçekte, ana sözleşme gereği ayrılması gereken fonlar da ayrıldıktan sonra kalan safi miktardır. Bir anlamda risturn miktarı da denilebilir. Çünkü, kooperatif genel kurulu sermaye artırımına karar vermez ise dağıtacak miktar müsbet gelir-gider farkıdır. Ancak hemen şunu belirtmek gerekir ki, örneğin 1988 yılı genel kurulunda sermaye miktarının artırılmadığı varsayılınsın. O takdirde, kooperatif 1988 yılı müsbet gelir-gider farkı olan yaklaşık 50 milyon lirayı ortaklarına dağıtmak zorunda kalacaktır. Böyle bir durum ise kooperatifi ekonomik açıdan oldukça zor durumda bırakabilir.

7.7.3. Mali Analizler

Aşağıda kooperatifin 1988 yılı dönem sonu bilançosuna göre bazı analizler yapılmıştır.

Tekirdağ Öğretmen ve Memurlar Tüketim Kooperatifininin 31 Aralık 1988 Tarihli Yıl Sonu Bilançosudur

Kasa hs.	4.240.326,65	Sermaye hs.	55.094.264,-
Mal hs.	309.334.781,-	Satıcılar hs.	279.306.594,50
Banka hs.	6.816.087,-	Borç Sent.	569.000,-
Demirbaş Eşya	9.126.423,50	Yedek Akçe	27.743.338,-
Ort. Cari Hs.	132.054.309,-	Bakanlık fonu	1.330.542,-
K.D.V.	3.314.912,-	Birlik Eğt. Fonu	3.699.322,-
Makina hs.	600.200,-	Geliştirme Özel F.	27.743.201,-
Peşin Kira hs.	120.000,-	Ort. Pers. Yard.F.	16.597.465,-
		Amortisman	1.321.894,-
		Stopaj	214.645,-
		S.S.K. hs.	762.859,-
		Vergi Dairesi	1.090.250,-
		Konut Fonu	170.000,-
		1987 Risturn hs.	77.155,55
		Tasarruf Teşvik F.	131.250,-
		1988 Yılı Kârı	49.755.259,10
	<u>465.607.039,15</u>		<u>465.607.039,15</u>

Kooperatifin 1988 yılı işlemlerine ait diğer bilgiler:

Brüt Satış Kârı: 157.749.676,-

Dönem Giderleri: 71.964.745,-

Ayrılan Fonlar : 36.029.672,-

(Bu fonlar, %15 yedek akçe, %15 geliştirme özel fonu, %9 Ortak personel yardım fonu, %2 birlik eğitim fonu, %1 bakanlık fonu'dur.)

Genel giderlerin brüt satış kârı içersindeki payı ortalama %4,5, kooperatif ana sözleşmesi gereği ayrılan fonların payı %2,3 ve dağıtılacak kârın payı %3,3 olarak gerçekleşmiştir.

Genel giderlerin ortalama yarısı (36,5 milyon) personel giderleridir. Kooperatifde sigortalı olarak 15 personel çalıştırılmaktadır.

Kooperatifin 1988 yılı bilançosuna göre, bazı mali analiz sonuçları şöyledir:

$$\text{a- Cari Rasyo} = \frac{\text{Cari Aktif}}{\text{Cari Pasif}} = \frac{452.500.000}{282.000.000} = 1,6$$

İşletmeler için genelde bu oranın 2 çıkması istenir. Bu oran özellikle işletmeye kısa süreli borç verenler açısından bir güvenlik marjını ortaya koyar. Kooperatif için sonuç iyi sayılır. Kooperatif dönen değerleriyle kısa vadeli borçlarını günlük çekmeden ödeyebilecek durumdadır.

b- Alacakların Tahsil Süresi:

$$\begin{aligned} \text{Alacakların tahsil süresi} &= \frac{\text{Alacaklar} \times 360}{\text{Net Satışlar}} \\ &= \frac{132.054.000}{1.533.000.000} \\ &= 31 \text{ gün} \end{aligned}$$

Kooperatif kredili satışlardan doğan alacaklarını ortalama 31 günde tahsil edebilmektedir.

c- Net Satış Üzerinden Kâr Oranı:

$$\text{Satış Üzerinden Kâr} = \frac{\text{Net Kâr}}{\text{Net Satışlar}} = \frac{49.755.000}{1.533.000.000} = 3,25$$

Kooperatifin uyguladığı satış politikasına göre bu sonuç normaldir. Kooperatifin brüt kâr oranı %10'dur.

d- Öz Sermayenin Kârlılığı

Tablo 32: Öz Sermaye Kârlılık Oranları

Yıllar	Öz Sermaye	Net Satış Kârı	Kârlılık Oranı (%)
1980	2.600.000,-	740.000,-	28,5
1981	5.570.000,-	1.000.000,-	18,0
1982	9.810.000,-	1.920.000,-	19,6
1983	17.130.000,-	3.840.000,-	22,4
1984	24.620.000,-	6.610.000,-	26,8
1985	41.560.000,-	14.250.000,-	34,3
1986	57.930.000,-	20.720.000,-	35,8
1987	88.990.000,-	47.279.000,-	53,1
1988	115.700.000,-	84.750.000,-	73,2

Kaynak: Kooperatifin Defter ve Kayıtları

Tablo 32'de görüldüğü gibi kooperatif kendi amaçları bakımından oldukça başarılı sayılabilir. Kâr oranı ortalama %10 gibi çok düşük bir seviyede tutulmaktadır.

Tablodaki kârlılık oranlarının hesaplanmasında yıllara göre enflasyon oranını hesaba katmak gerekir. Buna rağmen kooperatif sermayesinin verimliliği bakımından faaliyetleri başarılıdır.

8. TRAKYA TÜKETİM KOOPERATİFLERİNİN KOOPERATİF İLKELERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Dünyada kurulan ilk kooperatif tüketim kooperatifi olmuştur. Bu ilk kooperatifin amaçlarının, fonksiyonlarının ne olacağı konusunda birtakım ilkeler tespit edilmiştir. Tespit edilen bu ilkeler zamanla fazla bir değişikliğe uğramadan bugüne kadar gelmiştir. Bu ilkeler kooperatifçilik ilkeleri olarak kabul edilmiştir.

Kooperatifçilik ilkeleri Rochdale Tüketim Kooperatifi modelinden kaynaklandığına göre, ilkelerin uygulanması konusunda tüketim kooperatiflerinin daha duyarlı olması gerekir. Yani bu ilkeleri tam olarak tüketim kooperatifleri uygulamak zorundadırlar. Zaten bu ilkeleri uygulamayan kooperatif kuruluşları kooperatif saymak mümkün değildir.

Trakya Bölge'sindeki tüketim kooperatifleri kooperatifçilik ilkelerinin uygulanması bakımından değerlendirildiğinde, hepsinin bu ilkeleri imkanları ölçüsünde uyguladıkları görülmektedir.

9. SORUNLAR

9.1. Yönetim İle İlgili Sorunlar

Tüketim kooperatiflerinin sayıca fazla olduğu ancak bunların büyük bir bölümünün istenilen düzeyde olmadığı, küçük bakkal işletmeleri durumunda olduğu daha önce belirtilmişti. Kooperatiflerin gelişmemesinin belli başlı nedenleri ve bu nedenlerin yarattığı sorunları vardır. Bunlardan birisi de yönetim sorunudur. Kooperatiflerde genel kurulun seçtiği belli sayıda ortak kooperatifi yönetmekle görevlendirilir. Ancak ne yazıkki birçok kooperatif genel kurulunda yönetim kuruluna aday dahi bulunamaz. İsteksiz olarak yönetime seçilen ortak da çoğu zaman kooperatif yönetimiyle ya ilgilenmez ya da yüzeysel ilgilenir.

Araştırma sırasında bir tüketim kooperatifinin yönetim kurulu başkanı, kooperatiflerinde 7 yönetici ortak olduğunu fakat bunlardan 5'nin ayda birkez karar defterine imza atmak için uğradıklarını belirtmiştir. Bu örnek göstermektedirki, kooperatiflere yönetici ortak bulmak oldukça zordur. Bu konuda tüketim kooperatifi ortaklarının yöneticilik istememelerinin haklı nedenleri vardır. Herşeyden önce, önder kişilikli, fedakâr bir insan olmak ve kooperatif çalışmalarına zaman ayırmak gerekir. Ayrıca yönetime seçilecek ortakların işletmecilik ve yasal konularda biraz bilgi sahibi olması da zorunludur. Kooperatiflerde yukardaki özelliklere uygun ortak sayısı az olduğundan, ortakların kooperatife destek olmaları, genel kurul toplantılarına katılmaları gerekir.

Kooperatiflerin başarısızlığı ilk anda yönetim kurullarına mal edilmemelidir. Aksine kooperatif ortakları yönetimi sürekli desteklemeli, başka bir deyişle yönetime katılmaları gerekir. Yeni kurulan ve sorunlu kooperatiflerin yöneticileri,

bölgelerindeki gelişmiş kooperatiflerle sürekli işbirliği halinde olmaları ve bilgi alış verişi yapmalıdırlar.

9.2. Mevzuat İle İlgili Sorunlar

Ülkemizde kooperatifçiliği düzenleyen yasalar yetersiz ve karışıktır. Tüketim kooperatifleri de diğer kooperatifler gibi 1163 Sayılı Kooperatifler Kanununa tabiidir. Ancak bu yasa da tüketim kooperatiflerinin çalışmalarına yön verecek ayrıntılı kurallar yoktur. Bunun yanında kooperatifçilikle ilgili çıkarılan kararnameler de ihtiyaca cevap vermemektedirler. Bu nedenle tüketim kooperatifçilğini düzenleyen, onların gelişmelerini ve başarılı olmalarını sağlayabilecek, kooperatifçilik ilkelerinin uygulanmasını gerçekleştirecek nitelikte, yeni bir yasa hazırlanmalıdır.

Trakya Bölgesinde, ortak dışı satış yapmadıkları, yönetim kurulu üyelerine kârdan pay dağıtmadıkları halde, bazı tüketim kooperatiflerine kurumlar vergisi tahakkuk ettirildiği görülmüştür. Oysa mevcut yasalarda bu durumda olan kooperatiflerin vergi kapsamı dışında olduğu belirtilmektedir. Burada değişik yorumlara neden olan yasaların yeni düzenleme ile kesin çözüme kavuşturulması, kooperatifçilik açısından zorunludur.

Tüketim kooperatifleri ancak ortak dışı yaptığı işlemlerden dolayı Kurumlar Vergisi mükellefidir.

9.3. Finansman İle İlgili Sorunlar

Tüketim kooperatiflerinin ana amacı düşük gelirli kişilerin biraraya gelmesi ve birlikte bazı işleri maliyet fiyatına gerçekleştirmeleri olarak görülebilir. Gelir düzeyi düşük olan kişilerin oluşturduğu kooperatiflerin sermayeleri de düşük seviyede kalmaktadır. Yeni düzenleme ile ortaklık paylarının limitini yükselten yasa değişikliğinin de kısa vadede, kooperatiflerin finansman sorununu çözülmesi mümkün değildir. Çünkü ortakların

yüksek ortaklık payı yüklenmeleri kısa vadede zordur. Öte yandan bölgedeki tüketim kooperatiflerinin ortak sayıları oldukça azdır. Bu durum da kooperatifin finansman sorununu olumsuz yönde etkilemektedir.

Finansman sorununu daha da ağırlaştıran diğer bir önemli etken de ülkemizdeki yüksek enflasyondur. Böyle piyasa koşullarında kooperatiflerin malları ucuza alıp ucuza satması ve daha önemlisi varlıklarını korumaları çok zordur.

Kooperatifin sermaye birikimini teşvik edici faktörlerin yetersiz oluşu yüzünden kooperatif daha ilk bakışta ek finansman sorunuyla karşı karşıya kalmaktadır. Kredi maliyetinin yüksek oluşu ve kredi kurumlarının ticari usüllerle kredi vermeleri bu yolu da kapatmaktadır. Oysa tüketim kooperatiflerinin gelişmesi, faaliyetlerini amaçlarına uygun bir şekilde sürdürmesi yeterli finans kaynaklarına sahip olmasına bağlıdır.

9.4. Kooperatifçilik Eğitimi İle İlgili Sorunlar

Kooperatifçiliğin geliştirilmesinde, yaşatılmasında eğitimin önemi çok büyüktür. Kooperatifin ne olduğunu bilmeyen, kooperatifin getireceği faydalardan habersiz kişilerin ortak olması, kooperatifin gelişmesinde ne derece etkili olabilir. Bu bakımdan kooperatifçilik eğitiminin gerek ortaklara, gerekse ortak olmayanlara verilmesi, ayrıca kooperatifte çalışan personelin de bu eğitime tabi tutulması çok önemlidir.

Trakya Bölgesindeki tüketim kooperatiflerinde kooperatifçilik eğitiminin yapılamadığı bir gerçektir. Finansman, satış, yönetim gibi ağır sorunlarla uğraşmak zorunda kalan bu kooperatifler için eğitim en son sorun olarak değerlendirilmektedir. Bölgenin en gelişmiş tüketim kooperatifleri olan Tekirdağ ve Kırklareli tüketim kooperatiflerinin de, kooperatifçilik eğitime önem verdikleri pek söylenemez.

Kooperatifçilik eğitim yapmakla yükümlü kuruluşlar olan Milli Kooperatifçilik Eğitim ve Araştırma Enstitüsü, Türk Kooperatifçilik Kurumu ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın da bu konuya gereken önemi verdikleri tartışılabilir.

Bugün bir kooperatifçi yetiştirmek gerçekten zor, zor olduğu kadar da masraflı bir iştir. O kooperatifçiyi yetiştirdikten sonra ona geçinebileceği kadar ücret temin edecek sağlık-kooperatif işletmeler kurmak, yine eğitim sorununa bağlanmaktadır.

Kişilerin sosyo-ekonomik bakımdan güçlenmelerini sağlamada etkili olan tüketim kooperatiflerinin daha başarılı olmaları konusunda devlete ve eğitim kurumlarına önemli görevler düşmektedir.

9.5. Organizasyon ve Üst Kuruluş Yetersizliği İle İlgili Sorunlar

Diğer tüm kooperatiflerde ve tüketim kooperatiflerinde çözülmesi şart olan sorunlardan birisi de kooperatiflerin dikey ve yatay bütünleşmesidir.

Bir tüketim kooperatifinin pazarlama, yönetim, araştırma, hukuk, mevzuat ve eğitim gibi çok geniş konularda etkili çalışmalar yapmasını beklemek fazla iyimserlik olur. Bütün bu hizmetlerin gerçekleştirilmesi için kooperatiflerin teşkilatlanarak üst birliklerini oluşturmaları gerekmektedir.

1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu (Madde 70), kooperatiflerin, Kooperatifler Bölge Birliği, Kooperatifler Merkez Birliği ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliği şeklinde örgütlenmelerini öngörmektedir. Tüketim kooperatiflerinin ortaklarına daha iyi hizmet verebilmesi için, tüketicilerin birim kooperatifler etrafında örgütlenerek, daha sonra bölgesel ve milli seviyede kurulacak üst örgütlenme ile, piyasalarda daha iyi rekabet edebilecek, toptan mal alımları gerçekleştirebilecek güce gelmesi gereklidir.

10. SONUC VE ÖNERİLER

Trakya Bölgesindeki tüketim kooperatiflerinin genelde başarısızlığının veya istenilen düzeyde gelişmemesinin çok sayıda nedenleri vardır. Bu nedenler üzerinde önem sırasına göre tek tek durmak gerekir.

Başarısızlığın ya da gelişmemenin ilk nedeni Tekirdağ ve Kırklareli Tüketim Kooperatifleri hariç diğer kooperatiflerin faaliyetlerini etkin bir biçimde sürdüreceği yeterli sermaye ve finansman kaynaklarına sahip olamamışlarıdır. Aslında bu sorun yalnızca Trakya Bölgesindeki tüketim kooperatiflerinin değil, Türkiye genelindeki çok sayıda kooperatifin ortak sorunudur.

Tekirdağ ve Kırklareli'ndeki tüketim kooperatifleri hariç diğer kooperatiflerin sahip olduğu öz sermaye miktarı çok düşük düzeydedir. Bugünkü ekonomik koşullarda kooperatiflerin ortaklarına bu mali güçle amaçlarına uygun şekilde hizmet götürmeleri mümkün olmamaktadır. Kooperatiflerin ortak sayılarının da az olması, öz sermayelerinin düşük düzeyde kalmasının bir nedenidir. Hatta bu kooperatif ortaklarının önemli bir bölümünün, kooperatifle olan ilişkilerinde aktif olmamaları, kooperatifin gelişmesi açısından olumsuz bir etkidir.

Öz kaynakları yeterli düzeyde olmayan bu tüketim kooperatifleri yabancı kaynak bulmakta da güçlük çekmektedir. Çünkü finansman kuruluşları krediyi belli mali güce sahip işletmelere vermektedir. Aynı zamanda kredi maliyetleri de oldukça yüksektir.

Sorunun çözümünde kooperatif yöneticilerine ve ortaklarına önemli görevler düşmektedir. Yönetici ortaklar, kooperatifin ortak sayısını artırma yoluna gitmelidirler. Kooperatife yeni katılan ortakların sermaye girdileri yeni bir mali kaynak olabilir.

Kooperatifçiliğin geliştirilmesinde, kooperatif ortaklarına daha büyük görevler düşmektedir. Bugün belki istenilen düzeyde hizmet veremeyen kooperatifleri, ortakları sahip çıktıkları takdirde yakın gelecekte daha güçlü ve daha iyi hizmet verebilen bir kooperatif haline gelebilecektir. Kooperatife sahip çıkmak sadece oradan alış veriş yapmakla bitmez. Aynı zamanda toplantılara katılmalı, kooperatifçilik eğitimine katkıda bulunmalıdır. Ortaklar, kooperatiflerinin gerçek sahibi, kendilerinin olduğunu unutmamalıdır.

Bölgedeki tüketim kooperatiflerin büyük bir bölümü, kooperatif anasözleşmesi gereği belli bir ya da birkaç meslek grubundan ortak almayı kabullenmişlerdir. Dolayısıyla anasözleşmeye göre ortak olabilme şartlarını taşımayan çalışanlar, kooperatife ortak olarak alınmamaktadır. Lüleburgaz Öğretmenler Tüketim Kooperatifi sadece öğretmenleri ortak olarak almakta, diğer meslek gruplarından ortak kabul edilmemektedir. Keşan, Malkara, Pınarhisar, Saray ve Uzunköprü'deki tüketim kooperatiflerinde de durum aynıdır. Bu durumda olan tüketim kooperatifleri, anasözleşmelerinde gerekli değişiklikleri yaparak, kooperatiflerini diğer çalışanlara da açmalıdırlar. Tekirdağ Tüketim Kooperatifinin ortakları meslek gruplarına göre değerlendirildiğinde, ortakların çok değişik meslek gruplarından oluştuğu görülmektedir. Ortakların yarıya yakınına öğretmenler kalanını da her meslek grubundan kamu çalışanları ve emeklileri oluşturmaktadır.

Tüketim kooperatiflerine öz kaynak bulmak bakımından bu öneri mutlaka değerlendirilmelidir.

Tüketim kooperatiflerinin başarılı olmalarında mali kaynakların yeterli olması kadar önemli olan diğer bir konu da kooperatif ortak ilişkileridir. Ülkemizde kooperatifçilik eğitimin gerektiği gibi yapılamayışı, kooperatifçiliğin gelişmesinde olumsuz bir rol oynamaktadır. Kooperatifçilik eğitiminin yetersiz kalması, ortakların görev ve sorumluluklarının gerektiği gibi yerine getirmemelerine neden olmaktadır. Örnek olay olarak incelenen Tekirdağ Öğretmenler

Tüketim Kooperatifinde ortakların genel kurul toplantılarına katılma oranları son derece düşüktür. Bu durum ortakların kooperatiflerine karşı ilgisizliğini göstermektedir.

Ortaklar kooperatif toplantılarına mutlaka katılmalı, görüşlerini ve kooperatif hakkındaki eleştirilerine toplantılarda dile getirmelidirler.

Tekirdağ Öğretmen ve Memurları Tüketim Kooperatifinde uygulanan anket sonuçlarına bakıldığında önemli sonuçlar gözlenmektedir.

Ortakların ortalama %32'si kooperatife ucuz ve istikrarlı fiyatla mal sattığı, %26'sı kredili mal sattığı için, %24'ü de her çeşit mal satıldığı için ortak olmuşlardır.

Bu sonuca göre, tüketim kooperatifleri mutlaka piyasaya göre ucuz ve istikrarlı fiyatlarla mal satabilmelidir. Kooperatif ekonomik gücüne göre kredili olarak her türlü malın satışını da yapabilmelidir.

Bulunan diğer bir sonuca göre kooperatif ortaklarındangelir düzeyi düşük olanların kooperatifin sattığı ürün fiyatlarını piyasaya göre ucuz bulmalarına karşılık, gelir düzeyi yüksek olan ortakların yarısından çoğu, ürün fiyatlarını piyasa ile aynı olarak değerlendirmektedirler. Bu sonuç göstermektedir ki gelir düzeyi düşük olan ortaklar piyasa fiyatlarını daha iyi takip etmekte, geliri yüksek olanların çoğunluğu fiyatlarla fazla ilgilenmemektedirler.

Ortakların eğitim düzeyi ile kooperatif amaçları da değişmektedir. Söyleki, eğitim düzeyi yüksek olan ortakların önemli bir bölümü kooperatif amaçlarından kaliteli ürün satılması görüşünü savunurken, eğitim düzeyi düşük olan ortaklar piyasaya göre ucuz ve istikrarlı fiyatlarla mal satılması görüşündedirler.

Genel kurul toplantılarına katılımın az olduğu bir gerçektir. Araştırma sonuçlarına göre Tekirdağ Tüketim Kooperatifinin ortaklarının yüzde 52'si özel işleri nedeniyle, ortakların yüzde 30'u toplantıya katılmanın çok az etkisi olduğuna inandığı için

genel kurul toplantısına katılmadıkları ortaya çıkmıştır. Aslında ortağın yılda birkaç saatini bu toplantılara ayırması, demokratik yönetim ilkesi bakımından çok önemlidir.

Araştırma sonuçlarına göre, ortakların yüzde 85'i temel gıda maddeleri ihtiyacının tamamını, ortakların yüzde 60'ı muhtelif gıda maddeleri ihtiyaçlarının %75'ini, ortakların yüzde 47'si temizlik maddeleri ihtiyaçlarının %100'nü kooperatiften karşılayabilmektedirler.

Kooperatifte bulunan züccaciye, itriyat, giyim ve tuhafiyeye ürünleri ortaklarının ihtiyaçlarının önemli bir kısmını karşıladığı belirlenmiştir. Bu sonuçlar göstermektedir ki tüketim kooperatifleri öncelikle temel ihtiyaç mal ve hizmetleri ortaklarına en iyi şekilde sağlamak zorundadırlar.

Araştırmaya göre kooperatif yönetim kurulunun çalışmaları, yönetim ile ilgili uygulamaları, ortakların büyük çoğunluğu tarafından olumlu karşılanmaktadır. Ayrıca ortakların kooperatifte çalışan personelin çalışmalarını da olumlu buldukları saptanmıştır.

Bölgedeki tüketim kooperatifleri arasında herhangi bir işbirliğine rastlanmamıştır. Kooperatif yöneticileri kendi görüş ve düşüncelerini, kooperatifleri için yeterli görmekte, çok önemli konularda bile çevre kooperatifleri ile herhangi bir bilgi alış verişi yapmamaktadırlar. Oysa kooperatifler arası bilgi alış verişi son derece yararlıdır. Örneğin araştırma sırasında, çok sayıda kooperatifin ortaklarından kredili satışlardan doğan alacağını zamanında tahsil edemedikleri anlaşılmıştır. Yöneticilere, ortaklarından birer müşteri seneti alınması önerildiğinde, bunun mümkün olamayacağı karşılığı alınmıştır. Elbette tüketim kooperatifleri bir ticari işletme gibi yönetilmemeli, fakat kooperatifin ekonomik varlığı da güvence altına alınmalıdır. Bu konuda Tekirdağ Tüketim Kooperatifi son derece başarılıdır. Her ortağından aldığı müşteri seneti sayesinde bu tür alacaklarını güvence altına almıştır.

Kooperatifin satıcılara zamanında ödeme yapabilmesi, alacaklarını zamanında tahsil etmesine bağlıdır. Bunu sistemleştiren kooperatiflerin mal alım güçleri ve piyasada ticari itibarları artacaktır. Ortaklardan kredili satış nedeniyle doğan alacakların zamanında ve düzenli bir şekilde alınabilmesi için ortaklardan müşteri seneti mutlaka alınmalıdır. Ortaklara, kooperatiflerinin güvencesi ve kooperatif faaliyetlerinin gelişmesinde bu gibi yasal işlemlerin yerine getirilmesinin zorunlu olduğu anlatılmalıdır.

Bölge Tüketim Kooperatifleri arasında işbirliği kurulduğu takdirde, birçok mal ve hizmetin daha düşük maliyetle satın alınması mümkün olabilir. Bu konuda tüketim kooperatifleri Trakya Birliği'nin kurulması şimdiye kadar sadece buldukları yörede etkin olabilen tüketim kooperatiflerinin Trakya Bölgesinde de ekonomik açıdan güçlü olmalarına neden olabilir.

Özellikle yeni kurulmuş ve faaliyetlerinde verimli olmayan tüketim kooperatiflerinin yöneticileri ve ortakları elele vererek Kooperatif-Ortak-Yönetim işbirliğini güçlendirmeleri zorunludur.

ÖZET

Trakya Bölgesinde 20 dolayında tüketim kooperatifi faaliyette bulunmaktadır. Bu kooperatiflerin büyük çoğunluğu ekonomik yönden son derece güçsüz durumdadırlar. Bunlardan Tekirdağ ve Kırklareli'nde bulunan tüketim kooperatifleri hariç diğerleri küçük bir bakkal işletmesi görünümündedirler. Bir çok ekonomik ve sosyal sorunları vardır. Bu tüketim kooperatiflerine tek tek gidilerek faaliyetleri, ekonomik durumları, ortaklarla ilişkileri ve sorunları derinliğine incelenmiştir.

Bölge tüketim kooperatifleri öz sermaye ve finansman kaynakları bakımından son derece yetersizdir. Bu yetersizlikler kooperatiflerin faaliyetlerini istenilen düzeyde gerçekleşmesini engellemektedir. Bölgede bu bakımdan en iyi durumda olan kooperatifler Tekirdağ Öğretmen ve Memurları Tüketim Kooperatifi ve Kırklareli Milli Eğitim Mensupları Tüketim Kooperatifi'dir. Bu kooperatiflerin ortak sayıları yeterli düzeyde olup finansman yönünden fazla sorunları yoktur. Ayrıca bu iki kooperatifin aktif üye sayıları da oldukça yüksektir. Diğer kooperatifler bu sorunlarını henüz çözümlenebilmiş değillerdir.

Türkiye'deki yüksek enflasyon da tüketim kooperatiflerinin faaliyetlerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Bölgenin en gelişmiş tüketim kooperatifi olan Tekirdağ Tüketim kooperatifi örnek olay olarak incelenmiş, 104 ortağı ve yöneticileri ile anket yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, ortakların %82'sinin kooperatife, piyasaya göre düşük ve istikrarlı fiyatlarla mal sattığı, kredili-taksitli satış yaptığı ve her çeşit mal bulundurduğu için ortak oldukları belirlenmiştir. Gelir düzeyi düşük olan ortakların kooperatifte satılan ürün fiyatlarını düşük bulmalarına karşılık, gelir düzeyi yüksek olan

ortakların önemli bir bölümü ürün fiyatlarını piyasa ile aynı düzeyde bulmaktadırlar.

Ortakların genel kurul toplantılarına katılma oranı oldukça düşüktür. Bunun en önemli nedeni olarak, ortakların özel işlerinden dolayı katılmadıkları gösterilmiştir. Kooperatifçilik eğitiminin yeterince yapılamadığı ülkemizde, ortakların görev ve sorumluluklarını yerine getirmede gerekli titizliği göstermedikleri bir gerçektir. Oysa tüketim kooperatiflerinin ülke genelinde yaygınlaşması, kooperatif ortaklarının ekonomik ve sosyal bir çok sorunlarını çözümlenecek, daha iyi bir yaşam düzeyine ulaşmalarını sağlayacaktır.

Serbest piyasa ekonomisinin uygulandığı ülkemizde, tüketim kooperatiflerinin aktif rolü sayesinde tüketicinin korunması, rekabet piyasasının oluşması ve ürün kalitesinin yükseltilmesi sağlanabilir.

Bölge tüketim kooperatiflerine ortaklar sahip çıktığı takdirde, kooperatiflerin yakın gelecekte daha iyi bir duruma gelmeleri ve arzulanen etkinlikleri göstermeleri mümkün olabilir.

SUMMARY

Approximately 20 consumer cooperatives carried out their activities in Thrace Region. The great majority of these cooperatives were in a very weak position in terms of economic power. The cooperatives, excluding the consumer cooperatives located in Tekirdağ and Kırklareli, seemed to be small business shops. They had various economical and social problems. The activities, economic situations, membership relations and problems of these consumer cooperatives were studied by visiting the organizations individually.

Regional consumer cooperatives were inadequate from the point of owned capital and financial sources. These inadequate situations prevented cooperatives from their activities which had to be performed at desired level. In the region the cooperatives at the best position for financial power were Tekirdağ Teachers' and officials' Consumption Cooperative and Kırklareli National Education Officials' Consumption Cooperative. The number of members of these cooperatives were at sufficient level and the cooperatives did not have many problem in relation to finance. Besides, the numbers of active members of both cooperatives were significantly high. Other cooperatives have not solved these problems yet.

The high inflation in Turkey also affected the activities of consumer cooperatives negatively. The most developed consumer cooperative of the region (Tekirdağ Consumer Cooperative) was investigated as a case study, for this purpose a questionnaire was made with 104 members and the board of directors of the cooperative. According to the obtained results, 82 % of the members explained the reason of membership to the cooperative, as because

the cooperative sold goods with low and stable prices, made sales with credit and by monthly instalments and sold all kinds of commodities. The members with low income level found the prices of goods which were sold at the cooperative low, while the majority of the members with high income level found the prices at the same level as in the market.

Participation of the members in General Meetings were rather low. The most important reason for this was shown as because members could not participate due to their private affairs.

In our country where cooperative education was insufficient, members were not careful to fulfill their duty and responsibilities. Whereas, an increase in the number of cooperatives in country wide may solve many socio-economic problems of cooperative members and make them have a better living standard.

In our country, where free market economy has been functioning, by means of the active role of consumer cooperatives significant services as protection of consumers, formation of competitive market, the increase of product quality may be realized.

In case of members' interest increases toward their regional consumer cooperatives, cooperatives may become in a better situation and show desired efficiencies.

KAYNAKLAR

- BONOW, Mauritz, International Co-operation for Self Reliance, Swedish Co-operative Centre, Stockholm, 1975.
- CHAKRAVARTI, S., Role of Consumer Cooperatives in Distribution and Price Control, Indian Coop. Rev. India, 1972.
- CHAMPEUX, J. P., The Consumer Cooperative in Morocco, Paris, 1975.
- ÇALOĞLU, Oktay, Tüketim Kooperatiflerinde Denetim Sorunları, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları, No: 66 Ankara, 1986.
- DEMİRCİ, Rasih, Tüketim Kooperatifi Üzerine Düşünceler, Karınca Kooperatif Postası, Sayı: 571 Temmuz, 1984
- ERKİLET, Şaban, Kooperatiflerin Vergilendirilmesi ve Vergi Sorunları, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları No: 47 Ankara, 1982.
- İNAN, İsmail Hakkı, The Role of Farmer Cooperatives in Agricultural Development, The Agricultural University of Norway, 1983
- İNAN, İsmail Hakkı, Norwegian Farmers Attitude Towards Agricultural Cooperative Organizations, The Agricultural University of Norway, 1983
- İNAN, İsmail Hakkı, Kooperatiflerde Rasyonel Karar Verme, Karınca Kooperatif Postası Sayı: 529 Ankara, 1981.
- İşçi Tüketim Kooperatiflerinin Durumu ve Sorunları, Türk İş Kooperatif Bürosu Ankara, 1986.
- KAVAS Alican, ODABAŞI Yavuz, Türkiye'de Tüketim Kooperatiflerinin Bugünkü Durumu, Alınması Gerekli Tadbirlerin Araştırılması, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları No: 70 Ankara, 1988.

KE/KONSUM, Brief Information about the Swedish Consumer Cooperative Movement, International Department, Stockholm Sweden, 1975

KOHLIS, R.L. ve UHIS, J.N., Marketing Agricultural Products, MacMillan Publishing Co., 1980.

Kooperatifçilik Temel Bilgileri, Türk İş Yayınları No: 4 Ankara, 1979

LEFEVER, Don, Co-op Stores and Buying Clubs, Operations Manual, Office of economic Opportunity, Washington, D.C. 1972.

LUIS, R., Situation and Problems of Consumer Cooperatives in Developing Countries, Cooperative Information, Geneva, 1974.

MARGARET, Digby, Co-operatives, The Overseas Development Institute A Development Pamphlet, London

MASLENNIKOVA, V., (Consumer) Cooperative Organizations in African and Asian Countries in the Campaign for Social Progress Sov Torg, 1977.

OH, S.L., Urban Food Marketing Systems in Seoul, FAO, Bangkok, 1975.

OKSAY, Kazım, Büyük Mağazaçılık ve Tüketim Kooperatifçiliği Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları No: 4 Ankara, 1979.

ÖZDEMİR, Kaya, Neden Kooperatifleşemiyoruz, Karınca Kooperatif Postası Sayı: 593 Ankara, 1986.

PALANI, N., Twenty Point Economic Programme, Role of Consumer Co-ops, Tamil, 1986.

POLAT, Hüseyin ve TAYINÇ, Tunç, Tüketim Kooperatifleri ve Sorunları, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayını No: 35 Ankara, 1973

SOMMERHOFF, W., Sodimac Cooperative (Chile) or Integration or Work and Consumption, Chile, 1976.

Tüketim Kooperatifleri Semineri, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları No: 66 Ankara, 1987.

UZUNLU, Vedat, Türkiye'de Tüketim Kooperatifçiliği, T.C. Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı Yayını, Ankara, 1985

UZEL, Celal ve UZEL, Haluk, Az gelişmiş Ülkelerin Ekonomik ve Toplumsal Kalkınmalarında Kooperatiflerin Rolü, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları No: 47 Ankara, 1977

EK

ANKET FORMU

1- Üye olduğunuz tüketim kooperatifinin ünvanı?

.....

2- Kaç yaşındasınız?

a- 18 b- 18-29 c- 30-49 d- 50- +

3- Eğitim durumunuz?

a- okula gitmemiş b- Okur-Yazar c- İlkokul
d- Ortaokul e- Lise f- Üniversite

4- Tüketim kooperatifine ne kadar süredir ortaksınız?

a- 1 yıldan az b- 1-2 yıl c- 2-5 yıl d- 5- +

5- Mesleğiniz nedir?

a- Memur b- İşçi c- Serbest Meslek d- Diğer

6- Aylık Geliriniz ne kadar?

a- 100.000 TL'dan az b- 100.000-250.000 c- 250.000-500.000
d- 500.000- +

7- Kooperatifçiliğin tanımını sizce aşağıdakilerden hangisidir?

a- Kooperatif, fertlerin, tek başlarına yapamayacakları veya birlikte yapmalarında yarar bulunan işleri en iyi şekilde ve maliyet fiyatına yapmak üzere dayanışma suretiyle kendi arzu ve istekleriyle ekonomik güçlerini biraraya getirmeleridir.

b- Devlet gözetiminde olan kuruluşlardır.

c-

8- Tüketim kooperatifine üye olma nedenlerinizi önem sırasına göre sıralayınız. (Sıra numarası veriniz)

a- Piyasaya göre daha ucuz ve istikrarlı fiyatlarla mal sattığı için

b- Kredili-Taksitli satış yaptığı için

c- İhtiyacım olan her türlü malı bulabildiğim için

d- Daha kaliteli mal bulabildiğim için

e- Payasa fiyatlarını düzenlediği için

- 9- Üye olduğunuz tüketim kooperatifinin öncelikle hangi tür malları satmasını istersiniz. (Birden fazla işaretlenebilir)
a- Temel gıda maddeleri b- Dayanıklı tüketim malları c- İtiryat
d- Tuhafiye-giyim e- Züccaciye f- Hepsi
- 10- Kooperatifinizde ihtiyacınız olan her malı bulabiliyor musunuz?
a- Evet b- Kısmen c- Hayır
- 11 Kooperatifinizdeki malların fiyatları hakkında ne düşünüyorsunuz?
a- Piyasa ile aynı b- Piyasadan daha düşük
c- Piyasadan yüksek d- Bir fikrim yok
- 12- Kooperatifinizin uyguladığı satış politikasını beğeniyor musunuz?
a- Evet b- Kısmen c- Hayır
- 13- Tüketim kooperatifinin size ekonomik yarar sağladığına inanıyor musunuz?
a- Evet b- Kısmen c- Hayır (ise nedenleri)
- 14- Ortak olduğunuz kooperatif yıl sonunda kâr dağıtıyor mu?
a- Evet b- Hayır c- Bilmiyorum
- 15- Tüketicinin korunması açısından tüketim kooperatiflerinin etkinliğine inanıyor musunuz?
a- Evet b- Hayır c- Bir fikrim yok
- 16- Kooperatifinizin olağan genel kurul toplantılarına katılıyor musunuz?
a- Evet b- Hayır c- Bazen
- 17- Genel Kurul toplantılarına katılmıyorsanız nedenleri nelirdir?
a- Bu sene özel işlerim nedeniyle katılmadım
b- Katılmamanın bir yararı yok
c- Katılmamanın çok az etkisi olduğu için
d- Genel kurul toplantıları sıkıcı
e- Bir fikrim yok
- 18- Kooperatifçilik mevzuatı hakkında bilginiz varmı?
a- Evet b- Hayır c- Biraz

19- Genel Kurul toplantılarına katılıyorsanız katılış nedenleriniz nelerdir?

- a- Kooperatif çalışmalarını hakkında bilgi edinmek için
- b- Kooperatifin daha iyi hizmet vermesine yardımcı olmak için
- c- Yönetim kuruluna girebilmek için
- d- Kooperatifçiliğe inandığım ve sevdiğim için
- e- Toplantılara katılmak görevim ve hakkım olduğu için
- f- Diğer

20- Sizce kooperatif devlet ilişkisi nasıl olmalıdır?

- a- Mevcut uygulama yeterlidir
- b- Devlet kooperatifi hem sıkı biçimde denetlemeli ve hem de yönetime karışmalıdır.
- c- Devletkooperatiflere mali destekte bulunmalı, denetlemeli, ancak yönetime karışmamalıdır.
- d- Devlet kooperatiflere hiçbir şekilde müdahale etmemeli, kooperatifler kendi kendilerini denetlemelidir.
- e- Diğer

21- Kooperatifinizde kooperatifçilik ile ilgili eğitim çalışmalarını yapıyor muyuz?

- a- Evet
- b- Hayır
- c- Kısmen
- d- Bilgim yok

22- Kooperatifinizde eğitim çalışması yapılmıyorsa yapılmasını istermisiniz? (Neden)

- a- Evet
- b- Hayır

23- Kooperatifinizde satılan malların fiyatlarını piyasa ile karşılaştırıyor musunuz?

- a- Evet
- b- Bazen
- c- Hayır

24- Kooperatifinizde satılan mallardan hangilerinin fiyatları piyasa fiyatlarından daha düşüktür.

- a- Temel gıda
- b- Muhtelif gıda
- c- Temizlik Maddeleri
- d- İbriyat
- e- Züccaciye
- f- Tuhafiye-giyim
- g- Elektrikli ev eşyaları
- i- Hepsi
- 1- Bilgim yok

25- Kooperatifinizde satılmayan fakat satılmasını istediğiniz mal varmıdır? (Varsa hangileridir?)

.....

26- Kooperatifinizde satılan fakat satılmasını istemediğiniz mallar varmıdır varsa hangileridir?

.....

27- Uye olduğunuz kooperatiften ihtiyaçlarınızın yüzde kaçını karşılayabiliyorsunuz?

- a- Temel gıda % ... b- Muhtelif gıda % ... c- Temizlik Mad. %..
d- İtiryat % ... e- Züccaciye %... f- Tuhafiye-giyim %...
g- Elektrikli ev eşyaları %...

28- Sizce kooperatifinizin amacı aşağıdakilerden hangileri olmalıdır?

- a- Piyasaya göre ucuz ve istikrarlı bir fiyat politikası izlemeli
b- Hertürlü mal satılmalıdır
c- Kaliteli ürün satılmalıdır
d- Risturn dağıtmalıdır
e- Piyasayı düzenlemelidir
f- Ortaklar arası dayanışmayı sağlamalıdır.
g- diğér

29- Kooperatifte malların raflara konuluş biçimi mal seçiminizi nasıl etkiliyor?

- a- İstediğim malı kolaylıkla bulup alabiliyorum
b- İstediğim malları bulabilmekte zorlanıyorum
c- Raflara konuluş biçimi benim için önemli değil
d- Diğér.....

30- Kooperatiften alış-verişinizi nasıl yapıyorsunuz?

- a- Peşin b- Kredili e- Peşin Kredili

31- Kredili alış-verişten memnunmanız?

- a- Evet b- Kısmen c- Hayır

- 32- Sizce kooperatifin gelismesi büyüməsi için ne yapılmalıdır?
a- Ortaklık yapıları en az enflasyon oranında artırılmalıdır
b- Kredili satışlar kısılmalıdır
c- Mal alımları tercihan direkt üreticiden yapılmalıdır
d- Kooperatife yeni bir bina kiralanmalıdır
e- İndirimli satışlarla ciro yükseltilmelidir
f- Diğer
- 33- Kooperatifinizde hizmet veren personelden memnun musunuz?
a- Evet b- Hayır c- Bazen
- 34- Personelden memnun değilseniz sizce nedenleri?
.....
- 35- Kooperatif yöneticilerinin yönetimle ilgili uygulamalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?
a- Çok iyi b- İyi c- Orta d- Kötü e- Çok kötü
- 36- Yöneticilerin yönetim uygulamalarını beğenmiyorsanız bunlar hangi uygulamalarıdır?
a- İzlenen fiyat ve satış politikası
b- Üyelerle olan ilişkileri
c- Üye borçlarının tahsilatındaki uygulama
d-
- 37- Kooperatif faaliyetlerini yakından izleyip sorunlarınızı yöneticilere iletiyormusunuz?
a- Evet b- Arasına c- Hayır
- 38- Kooperatifinizden genelde memnun olmadığınız hususlar nelerdir?
a- Hiçbir tepkim yok b- Yöneticilere şikayet
c- Personelle şikayet d- Genel kurulda eleştiri
- 40- Kooperatifinizin yönetim kurulunda görev almak ister misiniz?
a- Evet b- Hayır c- Belki

41- Yönetim kurulunda görev almak istiyorsanız nedeni?

a- İşletmecilik bilgim olduğu için

b- Çalışmalarımın yararlı olacağına inandığım için

c- Boş zamanım olduğu için

d- Diğer

42- Yönetim kurulunda görev almak istemiyorsanız nedeni?

a- İşletmecilik bilgim olmadığı için

b- Boş zamanım olmadığı için

c- Diğer

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**